

Postoj spoločnosti k fyzickým trestům na dětech

Jan Selinger

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Jan SELINGER
Osobní číslo: H118272
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Postoj společnosti k fyzickým trestům na dětech

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na (zejména sociální) rizika pramenící z fyzických trestů,
- na hledání odpovědi na otázku, proč dochází k samotným fyzickým trestům ze strany rodičů,
- na možnosti sociální pedagogiky při nápravě tohoto stavu.

Součástí práce bude sociologický výzkum (event. drobný sociologický výzkum) zaměřený na postoj společnosti k fyzickým trestům na dětech.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Lovasová L., Schmidová K. Fyzické tresty. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí., 2006.

Matoušek O. a kol. Sociální práce v praxi. Praha: Portál, 2005.

Ševčík D., Špatenková N. a kol. Domácí násilí. Praha: Portál, 2011.

Vaníčková E. Tělesné tresty dětí. Praha: Grada, 2004.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Alena Plšková**
Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **16. března 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpáchr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

JAN SELINGER

Jméno, příjmení studenta

V Brně 18.5.2013

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zaměřila na užívání tělesných trestů v rodinném nebo školním prostředí. V teoretické práci jsem se zaměřil na popis pojmu fyzický trest, na důvody trestání a na formy fyzických trestů. Dále jsou zde popsány problémy ve vývoji dětí při častém a neúčelném užitím fyzických trestů. Dalším problémem, kterým se tato práce zabývá, je stanovení hranice mezi adekvátními fyzickými tresty a fyzickým týráním, kdy zde budou popsány způsoby právní ochrany dětí, jak ve světě, tak i v České republice. Praktická část této práce bude zaměřena na rozdíly trestání mezi různými generacemi a také mezi dětmi vyrůstajícími na vesnici oproti dětem vyrůstajících ve městě. Cílem této bakalářské práce bylo zjistit postoj veřejnosti k fyzickým trestům a zjištění rozdílů užívání fyzických trestů různých věkových a sociálních skupin.

Klíčová slova: Rodina, děti, výchova, trest, týrán, domácí násilí, posttraumatická stresová porucha, práva dítěte, sociálně - právní ochrana dětí.

ABSTRACT

This bachelor's thesis focused on the use of corporal punishment in the family or school environment. In theoretical work, I focused on the description of the concept of physical punishment, the reasons for punishment and forms of physical punishment. It further describes the problems in the development of children with frequent and inappropriate use of physical punishment. Another problem with this paper deals is to determine the boundary between adequate physical punishment and physical abuse, which will be described legal ways of protecting children, both in the world and in the Czech Republic. The practical part of this work will be aimed at punishing differences between generations and between children growing up in a village compared with children growing up in the city. The aim of this work was to determine public attitudes to corporal punishment and identify differences use of physical punishment of different age and social groups.

Keywords: family, children, education, punishment, abuse, domestic violence, post-traumatic stress disorder, rights of the child, social – legal protection of children.

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za velmi užitečnou metodickou pomoc a cenné rady, které mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své rodině, která mi poskytla pomoc při zpracování bakalářské práce ve formě podpory a porozumění. Dále bych chtěl poděkovat své snoubence Lence, bez jejíž pomoci by nejen zpracování bakalářské práce, ale i celé studium, bylo náročnější.

Závěrem bych chtěl rovněž poděkovat kolegům u Policie ČR, kteří mi byli nápomocni osobními zkušenostmi, radami i poskytnutím nejrůznějších materiálů ke zpracování mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 HISTORIE FYZICKÝCH TRESTŮ	11
2 TREST	13
2.1 FUNKCE TRESTU A DŮVODY TRESTÁNÍ	13
2.2 POJEM TĚLESNÝ TREST	15
3 HRANICE MEZI TĚLESNÝM TRESTEM A TÝRÁNÍM	19
3.1 DEFINICE TĚLESNÉHO TÝRÁNÍ.....	19
3.2 JAK POZNAT TĚLESNĚ TÝRANÉ DÍTĚ	20
3.3 DÍTĚ JAKO OBĚŤ DOMÁCÍHO NÁSILÍ	21
3.4 POSTTRAUMATICKÁ STRESOVÁ PORUCHA	23
4 TĚLESNÝ TREST A PRÁVA DĚTÍ.....	24
4.1 PRÁVA DĚTÍ VE SVĚTĚ A V ČR	24
4.2 ROLE A ODPOVĚDNOST INSTITUCÍ SOCIÁLNĚ – PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ.....	28
II. PRAKTICKÁ ČÁST	31
5 REŠENÍ VÝZKUMU V OBLASTI FYZICKÝCH TRESTŮ	32
5.1 CÍL PRÁCE, METODY VÝZKUMU A STANOVENÍ HYPOTÉZ	32
5.2 VÝBĚR RESPONDENTŮ.....	33
5.3 PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	34
5.4 ANALÝZA VÝZKUMU A JEHO INTERPRETACE	48
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	52
SEZNAM PŘÍLOH:	54

ÚVOD

V současné době pracuji u Policie České republiky na Obvodním oddělení ve Znojmě, kde jsem zařazen jako vrchní asistent v hodnosti podpraporčíka. Náplní mé práce je obchůzková činnost, což v praxi znamená, že kromě zpracovávání přestupkových spisů také vyjíždím k různým případům, kde provedu prvotní zákrok, a když je potřeba, tak po provedení zákroku méně složité případy také zadokumentuji. Na výše uvedeném oddělení pracuji již šestým rokem a mohu tak tvrdit, že jsem byl u mnoha případů, kde figurovali děti či mladiství, ať už v postavení osob poškozených, tak i osob podezřelých.

V teritoriu města Znojma a také ve znojmském okrese se nachází asi desítky základních škol. Počet výjezdů na tyto školy se začínají na mém oddělení stávat pravidlem. Ze zkušenosti je zřejmé, že agresivita dětí a mladistvých se stupňuje. Jedná se o agresivní chování dětí mezi sebou nebo vůči pedagogickému sboru.

V poslední době probíhají v médiích i mezi širokou veřejností diskuze, zda dítě fyzicky trestat či netrestat. Žáci ve vyučování spí nebo si hrají s mobilním telefonem. Když je pedagog napomen, často toto napomenutí pro žáka nic neznamená a vyrušuje dál. V horším případě je pedagog napaden ze strany žáka jak slovně tak i fyzicky. Kupodivu dle mé zkušenosti se nejedná o žáky, kteří jsou vychováni ve špatném prostředí, ale svoji agresi na pedagogickém personálu stupňují i děti z rodin, které vystupují ve společnosti jako rodiny bezproblémové.

Současná média těmto dětem poskytují přístup k pořadům a filmům s násilnou tematikou, a to i v odpoledních hodinách. Také kreslené filmy především z americké produkce a produkce asijských zemí překypují násilím. Životní styl rodičů, kteří poskytují dětem čím dál méně času z důvodu pracovní vytíženosti, nenapomáhá vývoji dětí, jakožto také nenapomáhá laxní přístup rodičů k výchově, kteří často přenechávají výchovu školám. Děti nejsou z jejich strany trestány vůbec nebo jsou trestány neúčelně a někdy bezdůvodně. Jednou z metod sociálního učení je učení nápodobou, kdy trestané děti si neadekvátní tresty ukládají do paměti a tělesné násilí přejímají jako metodu řešení náročných životních situací.

Zákon o rodině vymezuje rodičovskou odpovědnost, dle které rodiče odpovídají za jednání dítěte, nad kterým vykonávají dohled. V České republice je ze strany rodičů možno užít

adekvátních výchovných prostředků, kdy se musí dbát na důstojnost dítěte, jeho zdraví, jeho rozumový, mravní, citový a v neposlední řadě i fyzický vývoj.

Jako dítě jsem byl vychováván formou odměn a trestů. Rodiče dobře věděli, že tělesné tresty nejsou jediným prostředkem trestání, ale pokud moje jednání přesáhlo určitou hranici, trest opaskem přes zadek jsem chápal vždy jako oprávněný a přiměřený. Otec mě trestal ve stylu Igora Hnízda z filmu *Obecná škola*, kdy po provedeném trestu jsme si s otcem podali ruce na znamení, že naše přátelství neutrpělo újmou a na znamení toho, že si plně uvědomuji mé chování a přijímám fyzický trest. Poté jsem při podání pravice poděkoval. Na tyto časy mám pěkné vzpomínky a někdy při vzpomínání s rodiči u sklenice vína na mé dětství se tomuto vždy zasmějeme.

V době psaní této bakalářské práce se snoubenkou přemýšlíme o založení rodiny. Jelikož v naší rodině je spousta dětí ve věku 2 až 6 let, tak pečlivě sledujeme výchovu ze strany našich příbuzných a poté spolu diskutujeme, jak budeme naše dítě vychovávat my. Je mi zcela jasné, že s výchovou v roli rodiče zatím nemám zkušenosti. Jinak se kritizují druzí a jinak se jedná v podobné situaci.

Můj názor na tělesné tresty je stejný jako u většiny mých příbuzných a kolegů. Jsem pro tělesné tresty jak ve školách, tak i v rodinách. Možná jsem tento názor převzal od mých rodičů nebo je to dáno povahou mého zaměstnání, u kterého jako způsob represe figuruje i násilí. Myslím si, že pokaždé se najde někdo, kdo je schopen násilí zneužít a léčit si tak svoje osobní problémy, ale v každém zaměstnání, jak ve státních institucích, tak v soukromém sektoru se jedná o nepatrné procento osob.

V této bakalářské práci se budu snažit zjistit postoj společnosti k fyzickým trestům. Také se zaměřím na zkušenosti s fyzickými tresty mezi různými generacemi a také mezi dětmi vyrůstajícími ve městě či na vesnici.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE FYZICKÝCH TRESTŮ

Fyzické tresty byly od pradávna uznávány ze strany společnosti jako součást výchovy. Přesné období, kdy tělesné tresty vznikly, není zjištěno. Nepodařilo se zjistit, zda tělesné tresty byly užívány v době matriarchátu. Z období patriarchální společnosti jsou pomocí různých kreseb a historických pramenů dochovány důkazy, že ze strany dětí byla vyžadována bezmezná poslušnost vůči rodičům. V těchto pramenech je také znázorňován otec trestající dítě.

Pro období pravěku a starověku a z části pro období středověku je typická emocionální absence k narozeným dětem, což se také určitě odrazilo ve výchově dětí.

Pro Řecko archaického období bylo typické uspořádání společnosti, ve které byla základní složkou rodina, která se opírala o náboženskou tradici. Žena (matka) vládla domu, pečovala o děti a o celou domácnost byla uznávána jako autorita a byla jí prokazována dostatečná úcta.

Ve starém Římě se objevuje latinský termín **Patria potestas**, což znamená, že otec může nakládat s dítětem, jak se mu zlíbí.¹

Pokud se ohlédneme se do historie, zjistíme, že tělesné tresty byly v širokém měřítku používány často a dle dochovaných pramenů bylo jejich hlavním cílem zajistit a udržet disciplínu. Způsoby trestání se v různých kulturách lišily. Například pro Spartu byly typické kruté fyzické tresty, jakož jsou bití holí a bičování. Tyto se používaly k trestání spartských vojáků a měly za úkol posilovat nejen fyzickou zdatnost, ale také sebeovládání a sílu vůle. Jelikož v dnešní době nám tyto tresty mohou připadat velmi kruté, v minulosti byly tělesné tresty nejběžnější formou.²

Tento přístup k fyzickým trestům převzala i středověká Evropa, kterou podporovala navíc i středověká církev, kdy bičování bylo považováno za posilování sebeovládání. Do jisté míry měla tato skutečnost vliv na zdomácnění fyzických trestů ve školách, které byly s církví úzce spjaty. To však neznamená, že tělesné tresty již v této době nebyly kritizovány.

¹ Vaničková E. Tělesné tresty dětí. Praha: Grada, 2004, s. 13

² Lovasová L., Schmidová K. Fyzické tresty. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 5

V 11. století sv. Anselm (/1033 - 1109/ scholasticky filozof a arcibiskup z Canterbury) vystoupil proti krutému zacházení s dětmi. Postupem času také další myslitelé, jako např. Roger Ascham (/1515 - 1568/ - anglicky humanista a myslitel), ve svých dílech často kritizovali iracionální způsoby, jakými byly v jejich době děti trestány. Nelze opomenout ani britského filozofa Johna Locke (1632 -1704/ - britský filozof), jehož myšlenky o výchově byly údajně jedním z hlavních motivů vedoucích polské zákonodárce k zákazu tělesných trestů ve školách v roce 1783.³

Od 15. století pod vlivem humanismu a renesance společnost častěji diskutovala o problémech postavení dětí ve společnosti, kdy bylo pochopitelně naráženo také na problematiku fyzických trestů. V rámci rodiny byly tyto tresty akceptovatelné, ale už ne tolik tolerované ve školách. V našich zemích bylo tělesné trestání dětí ve školách zakázáno od roku 1867, ačkoli tento zákaz nebyl dodržován striktně. Tělesné tresty byly nedílnou součástí výchovy užívány až do 1. poloviny 20. století, která byla velice autoritativní. Až po druhé světové válce se společnost více orientuje na ochranu práv dětí. Jsou schváleny hlavní dokumenty jako Deklarace práv dítěte (přijata Spojenými národy v roce 1959) a Úmluva o právech dětí (přijata OSN v roce 1989).⁴

³ Lovasová L., Schmidová K. Fyzické tresty. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí,2006, s. 5

⁴ Lovasová L., Schmidová K. Fyzické tresty. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí,2006, s. 5-6

2 TREST

V publikaci Průchy, Walterové a Mareše, Pedagogický slovník najdeme pod pojmem trest nalezneme následující. „*Trest – jedna z forem negativního motivačního působení na žáka ve škole i doma. Jde o záměrně navozený následek toho, že žák špatně splnil nebo nesplnil uložené požadavky.*“⁵

2.1 Funkce trestu a důvody trestání

Každý trest má 3 funkce a to:

- **Napravit škodu**

Dítě musí být plně seznámeno s jeho proviněním a musí mu plně porozumět. U trestání dítěte je potřeba zachovat rozvahu a klid. Pokud dítě svým chováním způsobilo nějakou škodu, měla by tato škoda trestem napravena.

- **Zabránit opakování**

Je třeba zamyslet se nad účinností trestů, tzn. vyvarovat se neúčinných trestů. Podstata funkce trestu je učení se špatnou zkušeností, tzn. trest se užívá ke korekci chyb.

- **Zbavit viníka pocitu viny**

Jedná se o důležitou část trestu. Dítěti by neměl být jeho prohřešek dále připomínán, jelikož už samotné prožívání pocitu viny je pro dítě velmi bolestivé.⁶

Důvody trestání ze stran rodičů jsou různé a to:

- **Výchova**

Tresty ze stran rodičů mají za úkol učení mravních principů. Vyhrazují hranice chování, kdy úkolem je ponaučení dítěte a jakási výstraha pro ostatní. Jedná se také o prevenci, která má zabránit nežádoucímu chování.

⁵ Průcha J., Walterová E., Mareš J., Pedagogický slovník – nové, rozšířené a aktualizované vydání, 6. Vyd., Praha: Portál, 2009, s. 316

⁶ Vaničková E. Tělesné tresty dětí. Praha: Grada, 2004, s. 34 - 35

- **Převzatý sociální model**

Jedná se o zvyk převzatý z vlastní rodiny. Jde o převzatý model, kdy rodič je přesvědčený, že tresty jsou ve výchově nutné. Pokud by tresty nebyly používány, jako vychovatel by rodič selhal.

- **Emoce**

Rodič se uchýlí k trestání dítěte z důvodu jeho emočního rozpoložení. Jedná se o ventilaci jeho negativních emocí v případech, kdy má rodič vztek, zlost nebo strach o dítě.

- **Potvrzení moci**

Rodiče trestají z pocitu nadřazenosti, chtějí udržet svoji moc a dokázat si, že mají pravdu. Jedná se také o tresty, které vyjadřují určitou pomstu, či odplatu.

- **Nevědomost**

Rodiče trestají dítě bez znalosti alternativ, neumí řešit situaci jinak. Rodiče se mohou cítit bezradně, mít pocit bezmoci.

- **Časový stres**

Rodiče trpí nedostatkem času, tak se snaží tímto způsobem reagovat na nevhodné chování dítěte.

- **Pohodlnost**

Nejrychlejší způsob řešení vzniklé situace bez užití většího úsilí. Pro rodiče je lehčí uchýlit se k fyzickému trestu, jelikož chtějí mít klid.

- **Osobní problémy**

Jedná se o způsob odreagování svých vlastních problémů, své nespokojenosti. Tresty jsou důvodem únavy, náladovosti a podřízenosti. Jedním z důvodů je také problém v komunikaci.⁷

Dle mého názoru je nejčastějším problémem trestání přejímání sociálních modelů. Předěšlé generace považují způsob této výchovy za normální a správný, jelikož mají s touto výchovou své zkušenosti.

⁷ Dekanová J., Tělesné tresty ve výchově z pohledu dnešních rodičů dětí předškolního až mladšího školního věku, Bakalářská práce, MU Brno, 2011, s. 21-22

Také se musíme pozastavit nad otázkou, zda užívání trestů závisí jen na osobnosti rodiče nebo také záleží na osobnosti dítěte. Byly vysledovány znaky, které zvyšují riziko, že dítě bude častěji fyzicky trestáno. Stručně řečeno, jedná se o děti, které nenaplnují očekávání svých rodičů:

- děti, které nejsou přirozeně připoutány ke svým rodičům. Jedná se např. o nechtěné dítě, dítě nepreferovaného pohlaví či vzhledu,
- děti, které vyžadují nadstandardní a komplikovanou péči. Jedná se např. o předčasně narozené děti, hyperaktivní děti, děti s vrozenou vadou nebo děti se specifickými potřebami,
- děti, které mají problémy se zvládnutím vývojových stádií. Jedná se např. o nezvládnutí základních hygienických návyků,
- tzv. „odlišné“ děti, kdy tato odlišnost se může jevit jako zjevná (např. tělesné postižení) nebo jako skrytá (např. méně inteligentní dítě než ostatní děti),
- dítě, které je často trestáno se může chovat negativisticky, což může rodiče popudit k dalším trestům.⁸

2.2 Pojem tělesný trest

Odborných pojmů v problematice fyzických trestů je mnoho. Z publikace Lovasové a Schmidové, Fyzické tresty jsem si vybral níže uvedenou definici a klasifikaci. *„Za tělesný trest jsou obecně považovány: facka, pohlavek, výprask rukou či jiným předmětem, kopanec, herda do zad, rána pravitkem nebo ukazovátkem, odhození, třesení, praštění hlavou o zed', štípání, tahání až vytrhávání vlasů, kroucení ušním boltcem, údery různými předměty do hlavy, burák (prudké přejetí palcem po zadní straně krku), škrcení, cvrnkání do ucha, stoj na hanbě v předpažení, klečení, kliky a dřepy, kroucení ruky, píchání špendlíkem, přivazování ke stolu nebo stromu, svazování končetin, zalepování úst leukoplasty apod.“*⁹

⁸ Lovasová L., Schmidová K. Fyzické tresty. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 9-10

⁹ Lovasová L., Schmidová K. Fyzické tresty. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 7

Tělesný trest

- je úmyslné či záměrné způsobení bolesti atakem na tělo pro kázeňský přestupek,
- vždy porušuje tělesnou integritu dítěte,
- zatlačuje dítě k primitivní reakci a brzdí tak vývoj osobnosti,
- zvyšuje pohotovost dítěte k agresivnímu chování,
- vždy je provázen stresem, tj. u facek a ritualizovaných výprasků chybí spravedlnost a srozumitelnost potrestání,
- jako vzorec sociálního chování se ukládá do paměti jako metoda řešení obtížných životních situací a v budoucnu slouží jako návod k jejich řešení.

*Tělesné tresty je možno klasifikovat podle různých kritérií, např. podle účelu trestu (výchovný x nápravný), podle způsobu provádění (rukou x předmětem). Mnozí vychovatelé (rodiče, pěstouni) používají mírnější formu tělesných trestů – plácnutí dítěte rukou, nejčastěji po zadečku nebo po ruce. Jiní trestají své dítě vařečkou, páskem nebo jiným předmětem – zdá se však, že těchto trestů ve srovnání s předchozími lety ubývá. Variabilita používaných nástrojů je obrovská a liší se podle kulturních zvyklostí. Existují ovšem nástroje, které by se daly označit jako univerzální: pruty, hole, karabáče, vařečka, důtky, pásky. Pro potrestání dítěte doma lze použít téměř cokoliv – šňůra od žehličky, bota, dřevěný kartáč na vlasy. Nástroje, které trestající používají, nemají jen praktickou vykonávací funkci, ale mohou sloužit jako výstraha, pokud jsou na nějakém místě trvale vystaveny.*¹⁰

Mezi nejčastější užívané fyzické tresty patří facka. Jak uvádí Vaníčková v publikaci *Tělesné tresty*. „Facka není jen let ruky vzduchem v krátkém okamžiku života dítěte a rodiče, je to také projev síly a obrovské riziko, že rodič neodhadne správně sílu v ruce, přesné místo úderu na těle dítěte, které může např. ze strachu změnit polohu, a rána tak může dopadnout na velmi citlivé místo a způsobit nejen více bolesti, ale také poškození. Jedná se tedy o projev síly a moci rodiče nad dítětem.“¹¹

¹⁰ Lovasová L., Schmidová K. Fyzické tresty. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 7

¹¹ Vaníčková E. Tělesné tresty dětí. Praha: Grada, 2004, s. 32

Pro tělesný trest je charakteristické:

- porušuje tělesnou integraci dítěte,
- s přibývajícím věkem trest pozbývá svůj smysl,
- primitivní tresty zatlačují dítě k primitivní reakci a brzdí tak vývoj jeho osobnosti,
- je zde velmi důležité, aby trest byl spravedlivý a pro dítě srozumitelný,
- jako každý jiný trest je provázen stresem a staršího dítěte se může stres stupňovat podle toho, jak je vnímán tělesný trest jako ponížení,
- dítě, které se učí nápodobivým chováním, ukládá si tělesné tresty do paměti a vnímá je jako způsob řešení náročných životních situací,
- zvyšuje pohotovost dítěte k agresivnímu chování,
- je-li naplněna definice násilí v tělesném trestu, stává se trest týráním dítěte,
- vede k naučenému postoji bezmoci, poslušnosti a podřízenosti,
- opakuje-li se, je rizikem pro odchod dítěte od rodiny nebo z ústavu a převzetí zodpovědnosti za další život do své režie,
- opakuje-li se nebo jsou-li tělesné tresty kruté, jsou rizikem pro rozvoj sebepoškozujícího chování¹²

Klasickým předpokladem pro užití tělesných trestů je užití trestu pro zastrašení dítěte, které vede děti k tomu, aby nepokračovaly v nežádoucím způsobu chování. Jak již ale ukazují mnohé výzkumy a zkušenosti, strach působí jen určitou dobu. Častější trestání spolu s přibývajícím věkem dítěte nebo mladistvého vede k frustraci, strachu, ponížení, vzteku a touze po pomstě. Tyto emoce mohou vést k projevům agrese, násilnému, a v krajním případě až k delikventnímu chování.¹³

Dítě může být ze strany rodičů fyzicky trestáno od malička nebo v pozdějším věku. Klasickým obdobím pro začátek fyzického trestání je období pubertální, které je všeobecně považováno za problémové období. Toto období klade jak na děti, tak na rodiče mnohem větší nároky.

Užívání tělesných trestů nespravedlivě a opakovaně přináší riziko na nebezpečný vývoj jedince. Je tomu tak z následujících důvodů:

¹² Vaničková E. Tělesné tresty dětí. Praha: Grada, 2004, s. 33-34

¹³ Čáp J., Mareš J. Psychologie pro učitele, 2. Vyd., Praha: Portál, 2007, s. 254

- tělesné tresty učí dítě násilí,
- dítě postrádá pocit bezpečí, lásky a přijetí, které jsou jednou ze základních potřeb důležitých pro vývoj dítěte,
- dítě očekává další útoky, neumí se v životě radovat, zvyšuje se pocit úzkosti,
- vzbuzují v dítěti zlost, vztek, touhu po pomstě,
- snižují citlivost a soucit,
- dítě se později naučí, že si nezasluhuje respekt,
- učí dítě, že násilí je projevem lásky.¹⁴

Je nutné zamyslet se nad myšlenkou, že tělesné tresty nepůsobí jen na trestané dítě. Působí, jak na dítě, tak na rodiče. A to nejen na rodiče, který dítě trestá, ale i na rodiče, který je trestání přítomen. Při trestání dítěte si musíme uvědomit, zda fyzický trest je tím trestem adekvátním. Mimo fyzických trestů se nám nabízí spousta jiných alternativních trestů, jako například domácí vězení, zákaz užívání PC či mobilního telefonu. Rodiče si musí uvědomit, že fyzické tresty jsou velmi stresující záležitostí, jak pro dítě, tak pro rodiče a měl by se užívat pouze v krajních případech.

¹⁴ Vaníčková E., Stop tělesným trestům, 1. Vyd., Praha: Česká společnost na ochranu dětí – edice Růžová linka, 2004, s. 8

3 HRANICE MEZI TĚLESNÝM TRESTEM A TÝRÁNÍM

V našich zemích jsou fyzické tresty stále v určité míře tolerovány. Nabízí se zde ale otázka, do jaké míry se jedná o fyzický trest a kdy už se jedná o týrání. Jak jsem již uvedl výše, tak fyzické trestání dává rodiči převahu a pocit nadřazenosti. Je zřejmé, že každý rodič netrestá spravedlivě a objektivně a postupem času se takovéto tresty mohou stát pravidlem a vyústit tak ve fyzické týrání.

3.1 Definice tělesného týrání

Definice, kdy tělesný trest již naplňuje podstatu tělesného týrání, byla poprvé formulována v USA a později byla přijata Výborem pro práva dětí OSN.

Definici popisuje Vaničková ve své publikaci *Tělesné tresty dětí* a to takto: „*tělesný trest je tělesným týráním, dochází-li k potrestání za pomoci předmětu, je-li bití směřováno na citlivé části těla (hlava, břicho, oblast genitálií, plošky a dlaně), nebo také tehdy, zůstávají-li na těle po ranách stopy (modřiny, škrábance, apod.*“¹⁵

Podle zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992 je týrání definováno jako: „*tělesné ublížení dítěti anebo nezabránění ublížení či utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo že mu vědomě nebylo zabráněno.*“¹⁶

Nejčastější formami týrání je surové bití rukou, kopání, užívání různých předmětů, tahání za vlasy, vytrhávání vlasů, svazování, pálení cigaretou, topení, dušení atd. Za týrání také můžeme považovat zanedbávání osobní hygieny, neposkytování dostatku stravy, apod. Pachatelé týrání nebývají pouze lidé z nízkých sociálních vrstev, drogově závislí nebo psychicky narušení. Může se také jednat o velmi inteligentní lidi pocházející z vyšších sociálních vrstev. Týrající rodiče můžeme tedy rozdělit do dvou základních skupin:

- 1. skupina** - psychopatologické osoby, často s kriminální minulostí, které mohou být závislé na drogách či alkoholu. Tito lidé jsou vysoce agresivní a nejsou schopni vyšších citů.

¹⁵ Vaničková E. *Tělesné tresty dětí*. Praha: Grada, 2004, s. 33

¹⁶ http://www.iustin.cz/Ruzne/DEF_TYR.asp, užito dne 15.3.2013

2. skupina – do této skupiny patří osoby, které na první pohled mohou působit spořádaně a ve společnosti vystupují jako normální lidé. Ve skutečnosti se jedná o nevyzrálé osobnosti. Jsou často stresovaní s malou mírou empatie. Tito lidé byli v dětství sami tělesně týráni. Jedná se o tzv. patologický model rodičovského chování, který se přenáší z generace na generaci.

3.2 Jak poznat tělesně týrané dítě

Při identifikaci tělesně týraného dítěte zohledňujeme specifické a nespecifické varovné známky, které nám mohou usnadnit orientaci v problému tělesných trestů či tělesného týrání. Jedná se o tyto varovné známky:

a) Specifické varovné známky

Jedná se o známky, které můžeme poznat přímo na těle dítěte. Jsou jednoznačně prokazatelné. Nejčastěji se jedná o:

- modřiny neobvyklých tvarů, různého stáří, které se nachází na neobvyklých částech těla, většinou na částech, které může ukryt oděv,
- rány, škrábance, pohmožděniny na neobvyklých místech,
- natržené ušní boltce,
- stopy na hlavě po vytržených vlasech,
- zlomeniny, mohou být opakované a spontánně zhojené,
- vyražené nebo ulomené zuby,
- poranění měkkých částí dutiny ústní,
- popáleniny,
- vnitřní poranění.¹⁷

b) Nespecifické varovné známky

Jedná se o změny v chování, které jsou vyvolávány jednotlivými násilnými atakami.

Jedná se o tyto varovné známky:

- zvýšená úzkost dítěte,
- iracionální strach,

¹⁷ Vaničková E., Stop tělesným trestům, 1. Vyd., Praha: Česká společnost na ochranu dětí – edice Růžová linka, 2004, s.

- snížené sebehodnocení dítěte,
- obtíže v sociální komunikaci,
- ztráta kamarádů,
- rozladěnost před návratem domů,
- zhoršení školního prospěchu,
- zvýšená agrese a šikanování,
- závislé chování,
- vyhýbavé chování,
- útky z domova, záškoláctví,
- tělesné stesky,
- užívání obranných mechanismů ke zvládnání stresu.¹⁸

Ze strany pedagoga může být při kontaktu detekována riziková rodina dle přítomnosti dalších známek, mezi které patří špatná komunikace v rodině, podceňování nebo přeceňování dítěte, emocionální chlad, autoritářská výchova, nevyváženost mezi sourozenci, nedostatečné sociální dovednosti, špatná kultura chování, určité rituály a návyky. Je potřeba si těchto znaků všimnout, kdy zpočátku může být komunikace s týraným dítětem obtížná. Pedagog by se neměl nechat odradit odmítavým postupem ze strany dítěte a měl by komunikovat i s blízkými osobami, jako jsou například kamarádi, sourozenci, či ostatní členové rodiny.

3.3 Dítě jako oběť domácího násilí

V historii České republiky bylo za týrání dětí odsouzeno několik desítek lidí mužského i ženského pohlaví. Ohrožených dětí je jistě mnohem více, ale tyto případy zůstávají před veřejností skryty. Problémem spojeným s domácím násilím je psychické násilí. Dítě bývá buď ohroženo přímo, nebo v přenesené formě, kdy asi v 80% rodin je násilí páčáno na jiné osobě, ale za přítomnosti dítěte. Tyto děti jsou označovány za ohrožené dle § 6 zákona číslo 359/1999 Sb., O sociálně právní ochraně dětí.¹⁹ Dle tohoto zákona je nutné se těmto dětem věnovat s maximálním úsilím, které bude směřovat k blahu dítěte.

¹⁸ Vaničková E., Stop tělesným trestům, 1. Vyd., Praha: Česká společnost na ochranu dětí – edice Růžová linka, 2004, s.

¹⁹ Zákon č. 359/1999 Sb. Ve znění novel, O sociálně právní ochraně dětí

Dokumenty hospodářského výboru z let 2005 a 2006 zachycují dopady, které byly zjištěny u dětí ohrožených domácím násilím. Jedná se o:

- bezbrannost dítěte vůči násilí, cítí se spoluodpovědné za situaci v rodině,
- ochrana rodiče, který je ohroženou osobou. Dochází zde k obraně ohroženého rodiče, která má za následek napadení dítěte a nezřídka i zranění,
- dítě, které je svědkem domácího násilí žije v neustálém stresu. Neví, co bude v rodině dál a má strach o rodiče, který se nachází v roli ohrožené osoby,
- tato situace v rodině má za následek poruchy chování, poruchy spánku, problémy ve škole, ztrátu vlastní sebeúcty, která má za následek sebevražedné sklony.²⁰

Statistické údaje, které popisují děti jako oběti domácího násilí, jsou více než alarmující.

Ze statistiky z roku 2011, kdy bylo o.s. ROSA šetřeno 233 případů klientek, v jejichž domácnostech žilo 320 dětí. Z tohoto počtu jich 293 (91.5%) bylo prokazatelně svědky domácího násilí. Co se týče domácího násilí páchaného přímo na dětech, byly zjištěny tyto údaje:

„- *chlapci (věk 0-19 let)*

ve věku 0 – 4 roky – 2 (0.6%),

5 – 9 let – 7 (2.2%),

10 – 14 let – 5 (1.6%),

15 – 19 let – 4 (1.3%)

- *dívky (věk 0-19 let)*

ve věku 0 – 4 roky – 1 (0.3%),

5 – 9 let – 4 (1.3%),

10 – 14 let – 7 (2.2%),

15 – 19 let – 6 (1.9%)“²¹

²⁰ Ševčík D., Špatenková N., Domácí násilí – kontext, dynamika a intervence, Praha, portál s.r.o., 2011, s. 38

²¹ <http://www.rosa-os.cz/o-nas/statistiky/>, Statistická sonda ROSA za rok 2011, užito dne 19.3.2013

3.4 Posttraumatická stresová porucha

„*Posttraumatická porucha se projevuje komplexem psychologických příznaků, které pramení ze zážitku mimořádné traumatické události.*“²² Touto poruchou trpí mnoho lidí po celém světě. Posttraumatická stresová porucha bývá spjata s prožitím hroživé nebo katastrofické události, jako jsou např. únosy, přepadení, mučení, znásilnění, autonehody apod. U přírodních katastrof nebývá tato porucha až tak častá. Nejhorší se lidé vyrovnávají s prožitím hroživé události způsobené člověkem, zejména pokud činy tohoto člověka jsou způsobeny záměrně. Tato porucha se projevuje i u dětí, kdy mezi nejčastější spouštěče patří sexuální zneužívání, tělesné týrání, náhlá ztráta rodičů nebo hrůzy války či katastrof. U dětí se posttraumatická stresová porucha projevuje s dotěrnými sny a myšlenky, tělesnou a psychickou vzrušivostí, problémy s učením. Na jednu stranu se děti mohou projevovat jako nejisté a úzkostné a na druhou stranu naopak jako útočné nebo sebepoškozující.

Léčba posttraumatické stresové poruchy není jednoduchá. Je zde vysoká potřeba podpory ze strany blízkých lidí. Je zde nutno nechat postižené osobě prostor k úplnému vyjádření žalu, smutku či stresu. Základní léčebnou metodou je psychoterapie. O užívání léků na spaní nebo při depresi vždy rozhoduje psychiatr. Zapojení příbuzných do procesu léčby může mít obrovské úspěchy. Problém zde nastává, pokud se dítě ocitne samo, bez pomoci rodiny.

²² Praško J. et al. Stop traumatickým podmínkám., vyd., Praha: Portál, 2003, s. 11

4 TĚLESNÝ TREST A PRÁVA DĚTÍ

4.1 Práva dětí ve světě a v ČR

Po celém světě se diskutuje o tématu násilí, které je páčáno na dětech, o vlivu tělesných trestů na vývoj dětí a používání adekvátních či neadekvátních tělesných trestů, které jsou užívány. V této kapitole se budu zabývat právy dětí jak ve světě, tak České republice.

V druhé polovině 20. století začíná být rodina vnímána ze strany společnosti jinak. Společnost se začíná orientovat více na dítě a na ochranu jeho práv. Z tohoto důvodu se začalo diskutovat o adekvátnosti či neadekvátnosti tělesných trestů užívaných při výchově a jejich vlivu na vývoj dítěte.

Jak již bylo uvedeno v první kapitole této práce, tělesné tresty byly v širokém měřítku užívány často a byly nedílnou součástí výchovy. Tresty se v různých kulturách lišily, ale jejich účel byl společný pro všechny země, a to udržet kázeň a disciplínu. Po druhé světové válce se společnost začíná orientovat na demokratizaci rodiny a ochranu práv dětí v těchto rodinách. Proto byla sepsána a schválena řada dokumentů, které ochraňují práva dětí, kdy bylo schváleno a přijato několik dokumentů řadou zemí v celém světě. Základními dokumenty jsou Deklarace práv dítěte, která byla přijata Spojenými národy v roce 1959 a Úmluva o právech dítěte, která byla přijata organizací OSN v roce 1989.²³

Co se týče o dokument Úmluvy o právech dítěte, tak tato je využívána v celosvětovém měřítku v oblasti ochrany práv dítěte. Jedná se o formu smlouvy, která je pro všechny státy, které ji ratifikovali, závazná. Věnuje se z velké části ochraně dětí před násilím a stanovuje základní potřeby dítěte. Také upravuje základní práva svobody a lidská práva dítěte, jako jsou práva politická, občanská, ekonomická a kulturní. Tato práva jsou důležitá jak pro zabezpečení přežití, tak i pro možnosti, o kterých dítě může rozhodovat o své osobě v závislosti na jeho věku. Základní myšlenka této smlouvy je taková, že dítě má stejnou hodnotu jako dospělý člověk, kdy dítě má právo na rozvoj morálních standardů.²⁴

Jelikož jsou v celosvětovém měřítku schváleny dokumenty k ochraně práv dítěte, názory na tělesné tresty jsou v různých státech odlišné. Na jednu stranu se jedná o podporovaný

²³ Lovasová L., Schmidová K. Fyzické tresty. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 5-6

²⁴ Lovasová L., Schmidová K. Fyzické tresty. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 15

prostředek výchovy, na druhé straně je fyzické trestání postaveno mimo zákon. Současný trend ve vyspělých zemích je snaha postavit tělesné tresty na úroveň fyzického týrání dětí. Například státy, jako jsou Švédsko, Norsko, Finsko, Dánsko, Rakousko, Kypr, Lotyšsko, Ukrajina, Maďarsko, Chorvatsko, Bulharsko, Německo, Island a Izrael, zakázaly tělesné tresty úplně.

V Austrálii může být tělesný trest na dítě uplatněn, jedná-li se o tzv. „rozumný trest“. Jedná se o trest, jehož intenzita lze ohodnotit jako mírná a je využita pouze za účelem nápravy chování dítěte. Tzv. „rozumný“ trest je jen těžko definovatelný termín, je zde potřeba brát v úvahu různé faktory, jako jsou věk dítěte, zdravotní stav a jeho tělesné či mentální proporce. Také se zde bere v úvahu nejen důvod a forma potrestání, ale i poškození způsobené dítěti.

V USA jsou tělesné tresty zcela zakázány, když v některých státech je povolena jen určitá forma, např. trestání vařečkou.

Ve státech, jako jsou Čína, Taiwan, Japonsko a Korea jsou fyzické tresty legální a dokonce v Singapuru a Hongkongu, zemích, které jsou označovány jako prozápadní, nejsou fyzické tresty výjimkou. Asijská výchova je stále založena na mínění, že mírné tělesné tresty jsou ve výchově nezastupitelné. Ze strany Číny a Taiwanu byly tělesné tresty ve školách zakázány úplně.²⁵

Jako první stát, který zakázal užívání tělesných trestů ve školách, bylo Polsko, a to již v roce 1783. Kupudivu v britském království, které je považováno jako natolik demokratická země, byly fyzické tresty na státních školách zrušeny teprve v roce 1986 a na soukromých školách až v roce 1999. V Anglii i v ostatních evropských státech probíhala diskuze o tom, zda budou zakázány tělesné tresty. Tresty nebyly postaveny mimo zákon z těchto důvodů:

- stát nechce zasahovat do soukromých záležitostí rodiny, jako je výchova dítěte,
- fyzické tresty ze strany rodičů jsou povoleny, pokud je trest ve vlastním zájmu dítěte,
- rodiče by měli rozpoznat rozdíl mezi tělesným trestem a týráním,

²⁵ Lovasová L., Schmidová K. Fyzické tresty. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 15

- pokud v danou chvíli je nutné potrestat dítě, může toto rodič učinit, ale musí být schopen své jednání obhájit u soudu.²⁶

V České republice po listopadu 1989 společenské změny zasáhly i do rodin. Direktivnější přístupy jak v rodině, tak ve škole ustupují. Práva dětí obsažena v Úmluvě o právech dítěte jsou zakotvena v právních předpisech České republiky. Hlavním pramenem je Listina základních práv a svobod. Co se týče trestního zákoníku, tento upravuje pouze problematiku fyzického týrání a zneužívání dítěte. To znamená, že úprava fyzických trestů v naší legislativě chybí.

Dle Listiny základních práv a svobod praví: „*Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.*“²⁷. Toto v praxi znamená, že stát nemá právo zasahovat do výchovy dětí ze strany rodičů, pouze v případech, které stanoví zákon. Hlavním zákonem chránící dítě je Trestní zákoník, kdy v hlavě 4 jsou popsány trestné činy proti rodině a dětem, konkrétně v § 194 - § 204. V praxi ze strany policie bývají nejčastěji šetřeny případy tělesného týrání dítěte, které bývají kvalifikovány jako Týrání svěřené osoby dle § 198 trestního zákoníku a týrání osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 trestního zákoníku.

„§ 198 – Týrání svěřené osoby

(1) Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvláště surovým způsobem,

b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,

c) spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo

d) spáchá-li takový čin po delší dobu.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1

²⁶ Lovasová L., Schmidová K. Fyzické tresty. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 16

²⁷ Zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod, čl. 7, odst. 1

a) těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo

b) smrt.²⁸

„§ 199 – Týrání osoby žijící ve společném obydlí

(1) Kdo týrá osobu blízkou nebo osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem,

b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,

c) spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo

d) spáchá-li takový čin po delší dobu.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1

a) těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo

b) smrt.²⁹

Česká republika patří mezi státy, které jsou vázány mezinárodními úmluvami na ochranu dětí. Jak již zde bylo uvedeno, stát nezasahuje do soukromých záležitostí, ale pokud zde jsou porušena práva dítěte, tyto stát postihuje v trestní rovině.

Dle analýzy Agentury Newton media z roku 2008 jsou proti zákazu tělesných trestů ze strany rodičů uváděny různé argumenty, a to například:

- mírné tresty jsou adekvátní a není třeba je ošetřovat zákonem,
- zákon by mohl být zneužíván ze stran dětí,
- ztráta autority rodičů,
- stát nemá právo zasahovat do výchovy dítěte,
- děti nebudou vychované a budou agresivní.³⁰

²⁸ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník - § 198

²⁹ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník - § 199

³⁰ Opočenská A, Fyzické tresty ve výchově, Srovnávací studie chlapců a jejich rodičů, Bakalářská práce, UK Praha, 2009, s. 14

4.2 Role a odpovědnost institucí sociálně – právní ochraně dětí

Povinnosti chránit zájmy dítěte náleží mnoha subjektům. Ochránci dětí jsou ti, kteří se setkají s ohroženým subjektem. Každý má povinnost pomoci dítěti, a to přímo (např. při nalezení dítěte v nouzi poskytnutí pomoci) nebo nepřímo (např. u případů týrání je zde povinnost tuto situaci hlásit). V České republice je sestavený velice složitý systém ochrany dítěte, kdy každá součást tohoto systému řeší určitou problematiku. V této podkapitole se pokusím sestavit možná co nejjednodušší schéma institucí poskytující sociálně – právní ochranu dětí v České republice.

1) Ministerstva – současný systém péče o ohrožené děti je velmi složitý a nepřehledný. Každý rezort má na starost jiné instituce. Koordinace jednotlivých resortů téměř neexistuje. Mezi ministerstva, která ochraňují práva dětí, patří následující:

a) Ministerstvo práce a sociálních věcí – má největší podíl na péči o ohrožené děti. Je ústředním orgánem, který pečuje o rodinu a děti. Vykonává legislativní, metodickou a kontrolní činnost. V oblasti péče o děti spolupracuje na mezinárodní úrovni.

b) Ministerstvo spravedlnosti – jedná se o ústřední orgán státní správy pro soudy a státní zastupitelství. V kompetenci ministerstva je agenda rodinné legislativy, procesních předpisů a agenda trestně právní ochrany dětí a mládeže, jakožto probační a mediační služby a věznic pro mladistvé.

c) Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy – do jeho kompetence spadá agenda dětských domovů, dětských domovů se školou, diagnostických a výchovných ústavů. Zajišťuje aktivity, proškolení a přípravu právních materiálů týkajících se ústavní a ochranné výchovy.

d) Ministerstvo zdravotnictví – pod tento rezort spadají zařízení léčebně preventivní péče. Jedná se o kojenecké ústavy, dětské domovy pro děti do tří let věku, praktické lékařství pro děti a dorost. Dále to kompetence ministerstva spadá prevence násilí páchané na dětech, prevence nežádoucího chování mladistvých, prevence kriminality mladistvých nebo zneužívání návykových látek u dětí a mládeže.

e) **Ministerstvo vnitra** – zaměřuje se na problematiku odhalování, vyšetřování a objasňování trestné činnosti dětí a páchané na dětech. Také se zabývá prevencí kriminality dětí a kriminality páchané na dětech. Zajišťuje metodickou činnost personálního zajištění sociálně - právní ochrany dětí.

2) **Soudy** – mají v této oblasti speciální postavení. Zahajují opatrovnická řízení buď z vlastního podnětu, nebo na základě vnějšího podnětu. Pouze soud může omezit rodičovskou zodpovědnost a také vydává předběžné opatření, kdy toto je velice důležité pro dítě, u kterého je rozhodující každý den strávený v nevhodném prostředí.

3) **Orgány sociálně – právní ochrany dětí** – jejich kompetence jsou uvedeny v zákoně o sociálně – právní ochraně dětí z roku 1999. Jedná se o tyto instituce:

a) **Obec** – úlohou obce v samostatné působnosti je vytváření předpokladů pro kulturní, sportovní a jiné zájmové či vzdělávací činnosti dětí. Dále vyhledává děti, které jsou uvedeny v § 6 odst. 1 zákona o sociálně právní ochraně dětí, působí na rodiče, aby si plnili své rodičovské povinnosti, projednává s rodiči nedostatky v chování dítěte, a další.

b) **Obecní úřad obce s rozšířenou působností** – plní kompetence obecního úřadu pro svoje území. Zajišťuje preventivní a poradenskou činnost, činí opatření na ochranu dětí, rozhoduje o svěření dítěte do výchovy jiných osob než rodičů. Dále po rozhodnutí soudu sjedná dobu a místo přijetí dítěte do příslušného zařízení pro výkon ústavní výchovy. Sleduje dodržování práv a jiných potřeb dítěte v těchto zařízeních. Také řeší problematiku dětí – cizinců nebo uplatňování ochrany dětí ve vztahu k cizině.

c) **Krajský úřad (v Praze Magistrát hl. města Prahy)** – zajišťuje zprostředkování osvojení a svěření dítěte do pěstounské péče v ČR. Je povinen zajišťovat přípravu osob, které jsou vhodné stát se osvojiteli nebo pěstouny, kdy těmto osobám poskytuje poradenskou činnost. Podává soudu vyjádření v řízení, kdy zprostředkoval svěření dítěte do pěstounské péče či osvojení dítěte. Dále vede evidence dětí a žadatelů pro účely zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče.

d) **Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (ÚMPOD)** – jedná se o agendu sociálně – právní ochrany dětí ve vztahu k cizině. Zastupuje Českou republiku navenek v rámci mezinárodních úmluv. Vymáhá výživného do a z ciziny,

kdy zajišťuje i aktivity spojené s mezinárodním osvojením. Také se zabývá občanskoprávními aspekty spojené s mezinárodními únosy dětí.

e) Výkon péče o ohrožené děti v rámci nestátního sektoru – fyzické a právnické osoby (především se jedná o neziskové organizace) mohou zajišťovat sociálně – právní ochranu dětí, pouze v rozsahu uvedeném v zákoně O sociálně právní ochraně dětí. Jedná se o organizace, které jsou pověřeny krajským úřadem nebo Magistrátem hl. m. Prahy.³¹

³¹ http://www.nahradnirodina.cz/soucasny_system_socialne_pravni_ochrany_deti_v_ceske_republice.html, užitó dne 8.4.2013

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 REŠENÍ VÝZKUMU V OBLASTI FYZICKÝCH TRESTŮ

V této části bakalářské práce se zaměřím na zjištění postoje respondentů k fyzickým trestům na dětech. Dále cílem tohoto výzkumu bude zjištění počtu dětí, které mají zkušenosti s fyzickými tresty ze stran jejich rodičů. K tomuto jsem využil dotazníky, které jsou k nahlédnutí příloze č. 1 a č. 2 této práce.

5.1 Cíl práce, metody výzkumu a stanovení hypotéz

Cíl:

Hlavním cílem bylo zjistit, jaký má společnost v teritoriu města Znojma a okolí názor na užívání tělesných trestů jak v rodinách, tak ve školách. Dále zde byla snaha o zjištění rozdílů trestaných dětí bydlících na vesnici a ve městě. Dalším účelem výzkumu bylo zjistit zkušenosti dětí s fyzickými tresty jak ve školách, tak v rodinách. Dále se zaměřím na zkušenosti s fyzickými tresty dospělých respondentů, které následně porovnam se zkušenostmi dětí, navštěvujících v současné době povinnou školní docházku.

Metoda:

K tomuto účelu jsem si vybral metodu kvantitativního výzkumu pomocí dotazníkového šetření. Použil jsem celkem dvě formy dotazníků, kdy dotazník označený názvem „Pro dospělé“ (dále č. 1) byl směřován k dospělé části respondentů. Dotazník označený názvem „Pro žáky“ (dále č. 2) byl rozdán mezi žáky základních škol. Dotazník č. 1 byl seskládán z 15 otázek a dotazník č. 2 byl seskládán ze 13 otázek. U dotazníku číslo 1 bylo prvních 5 otázek vztaženo ke zjištění demografických údajů a zbylých deset otázek se již týkalo samotného tématu fyzických trestů. U dotazníku číslo 2 bylo prvních 6 otázek vztaženo ke zjištění demografických údajů, kdy zbylých 7 otázek se taktéž týkalo tématu fyzických trestů. U obou dotazníků byly použity uzavřené otázky, které byly formulovány velmi obecně, aby jim respondenti dokázali porozumět a odpovědět na ně, bez dalšího doplňujícího vysvětlení.

Hypotézy:

Při stanovování hypotéz bylo postupováno tak, aby se v následném výzkumu podařilo od veřejnosti nasbírat co nejpřesnější data a tedy se dalo určit, zda dle dosažených výsledků je možné hypotézy verifikovat, nebo falzifikovat.³²

H1) Předpokládám, že většina dospělých lidí bylo v mládí častěji fyzicky trestáno, než děti v současnosti.

H2) Předpokládám, že většina respondentů bylo fyzicky trestáno spíše formou facky, pohlavku, či bitím přes hýždě.

H3) Předpokládám, že praktikování fyzických trestů je častější u dětí žijících na vesnici než u dětí žijících ve městě.

H4) Předpokládám, že většina lidí je proti zákazu fyzických trestů v rodinách, kdy zákaz fyzických trestů ve školách vítají.

5.2 Výběr respondentů

U dotazovaných respondentů jsem se zaměřil na všeobecné zkušenosti s fyzickými tresty jak v rodinách, tak ve školách. Výběr respondentů u dotazníku číslo 1 nebyl nijak specifikován, kdy se jednalo o náhodný výběr. Měl jsem připraveno 100 dotazníků, které jsem rozdál. U dotazníku číslo 2 jsem se zaměřil na děti základních škol. Připravil jsem 100 dotazníků, kdy 50 dotazníků jsem rozdál do základní školy sídlící na sídlišti, kterou navštěvují především děti z tohoto sídliště a děti z centra města Znojma. Dalších 50 dotazníků jsem rozdál do školy sídlící na vesnici v okrese Znojmo, kde je předpoklad, že tuto základní školu navštěvují především děti bydlící v okolních vesnicích v okrese Znojmo. Celkem jsem tedy rozdál 200 dotazníků. Toto dotazníkové šetření proběhlo v měsících ledna a února 2013. Nazpět se mi vrátilo 176 dotazníků, které byly vhodné pro následné vyhodnocení. Z toho z dotazníku číslo 1 se z rozdaných 100 dotazníků vrátilo 76 a z dotazníku č. 2 se z rozdaných 100 dotazníků vrátilo 100.

³² Radvan E., Vavřík M., Metodika psaní odborného textu a výzkumu v sociálních vědách, skripta IMS, Brno, 2009, s. 22-47

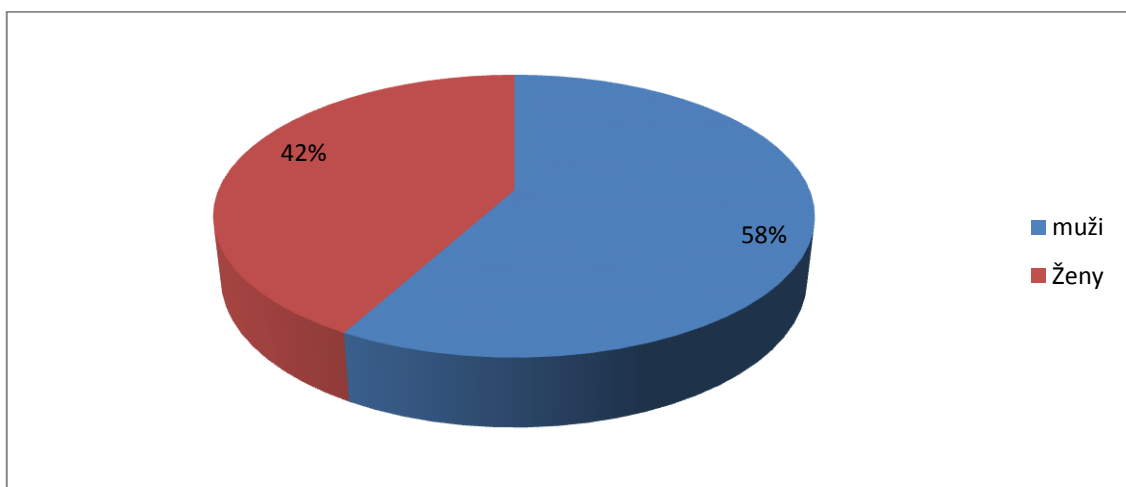
5.3 Prezentace výsledků výzkumu

Výsledky výzkumu, který jsem provedl, prezentuji v grafické formě, která je doplněna popisem k jednotlivým grafům. Nejdříve vyhodnotím dotazník číslo 1 a poté vyhodnotím dotazník číslo 2. Výsledky jsou interpretovány jak počty respondentů, tak jejich procentuelním vyjádřením, kdy procenta jsou zaokrouhlena na celá čísla.

Vyhodnocení dotazníku číslo 1:

Otázka č. 1 – Pohlaví

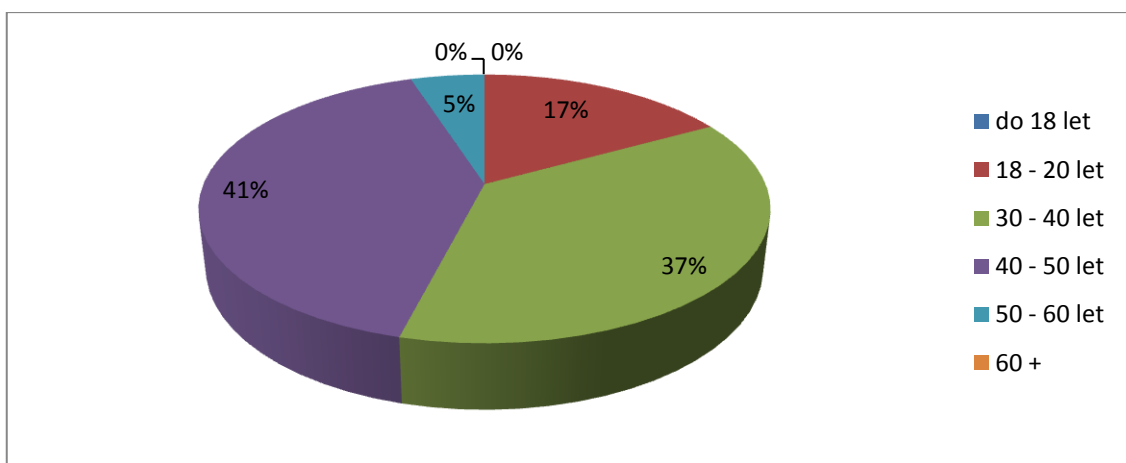
Graf č. 1: rozdělení dle pohlaví respondentů:

V prvním grafu je znázorněn poměr mužů a žen ve výzkumném vzorku, kdy mužů bylo 44, což obnáší 58 % respondentů a žen bylo 32, což obnáší 42 % z kompletního souboru.

Otázka č. 2 – Věk

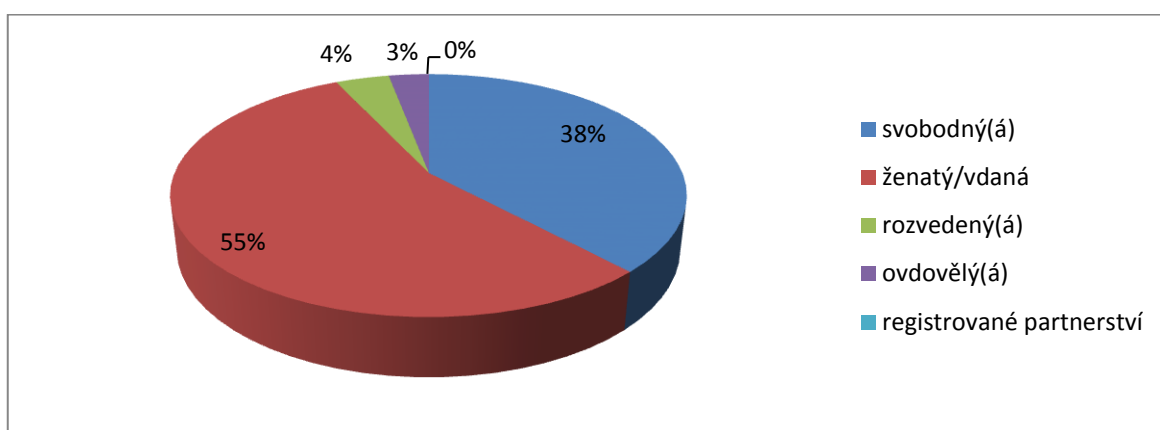
Graf č. 2: rozdělení dle věku respondentů:

Jelikož se u věkových kategorií do 18 let a nad 60 let nepodařilo oslovit žádného respondenta, tyto výsledky nejsou v grafu barevně znázorněny, ale nalézají se v legendě. Další výsledky jsou následující: do 18 let (0 respondentů / 0 %), 18 – 30 let (13 respondentů / 17 %), 30 – 40 let (28 respondentů / 37 %), 40 – 50 let (31 respondentů / 41 %), 50 – 60 let (4 respondenti / 5 %) a nad 60 let (0 respondentů / 0 %).

Otázka č. 3 – Rodinný stav

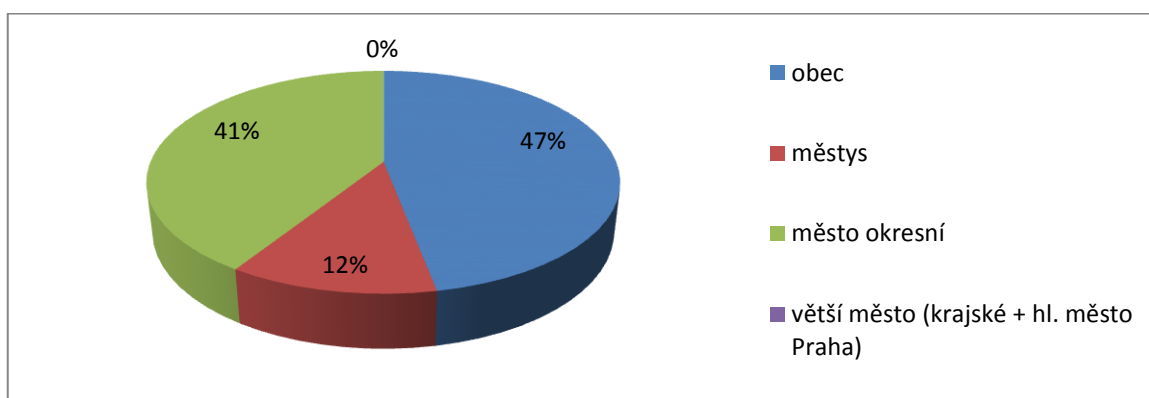
Graf č. 3: rozdělení dle rodinného stavu respondentů:

V grafu, který znázorňuje rodinný stav respondentů, jsou tyto výsledky: svobodný (29 respondentů / 38 %), v manželském svazku (42 respondentů / 55 %), rozvedeno (3 respondenti / 4 %), ovdovělí (2 respondenti / 3 %), v registrovaném partnerství (0 respondentů / 0 %), kdy tito respondenti nejsou znázorněni barvou v grafu, ale jsou označeni v legendě grafu.

Otázka č. 4 – Bydliště

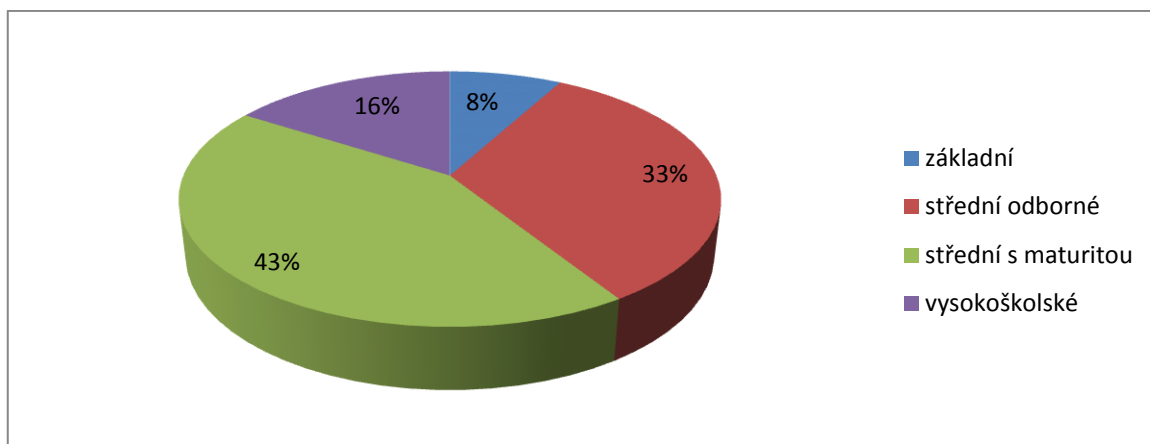
Graf č. 4: rozdělení respondentů dle bydliště:

Graf místa bydliště respondentů dopadl s těmito výsledky: obec (36 respondentů / 47 %), městys (9 respondentů / 12 %), město /okresní/ (31 respondentů / 41 %), větší město /krajské + hl. město Praha/ (0 respondentů / 0 %).

Otázka č. 5 – Vzdělání

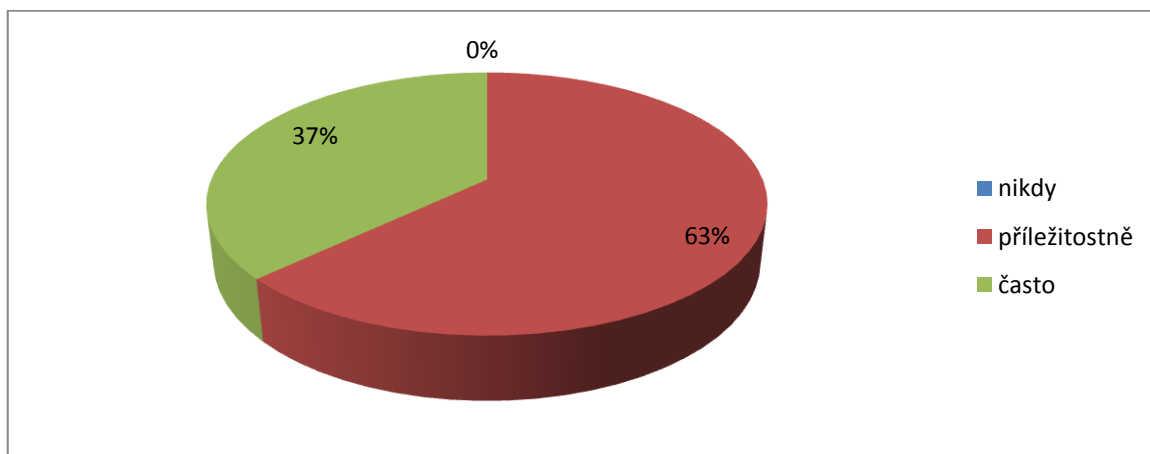
Graf č. 5: rozdělení respondentů dle dosaženého vzdělání:

V grafu, který znázorňuje dosažené vzdělání respondentů, jsou znázorněny tyto výsledky: základní (6 respondentů / 8 %), střední odborné (25 respondentů / 33 %), střední s maturitou (33 respondentů / 43 %) a vysokoškolské vzdělání (12 respondentů / 16%).

Otázka č. 6 – Byl/a jste v dětství fyzicky trestán ze strany rodičů?

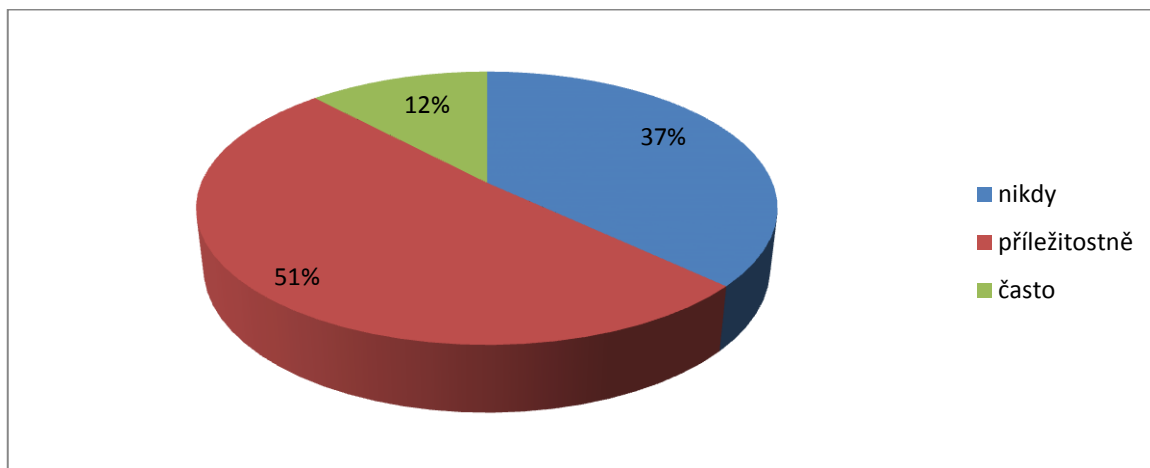
Graf č. 6: zkušenosti respondentů s fyzickými tresty ze strany jejich rodičů:

V grafu č. 6 nebyl nalezen ani jeden respondent, který by nebyl fyzicky potrestán ze strany rodičů. Dalších 48 respondentů bylo trestáno příležitostně (63 %) a ostatních 28 respondentů (37 %) bylo trestáno ze strany rodičů často.

Otázka č. 7 – Byl/a jste v dětství fyzicky trestán/a ze strany pedagogů?

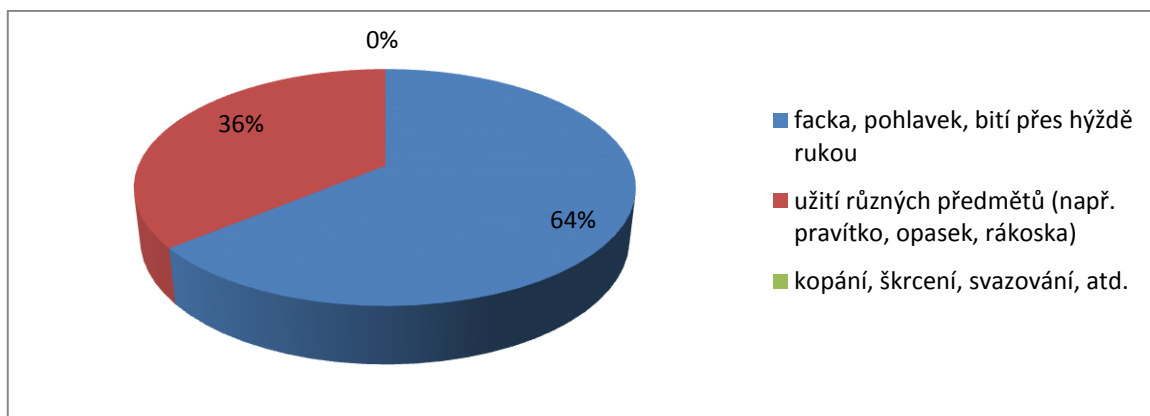
Graf č. 7: zkušenosti respondentů s fyzickými tresty ze strany pedagogů:

V grafu č. 7 bylo 39 respondentů (51 %) trestáno ze strany pedagogů příležitostně, 9 respondentů (12 %) bylo trestáno často a nikdy nebylo trestáno 28 respondentů (37 %).

Otázka č. 8 – S jakými tělesnými tresty máte zkušenost?

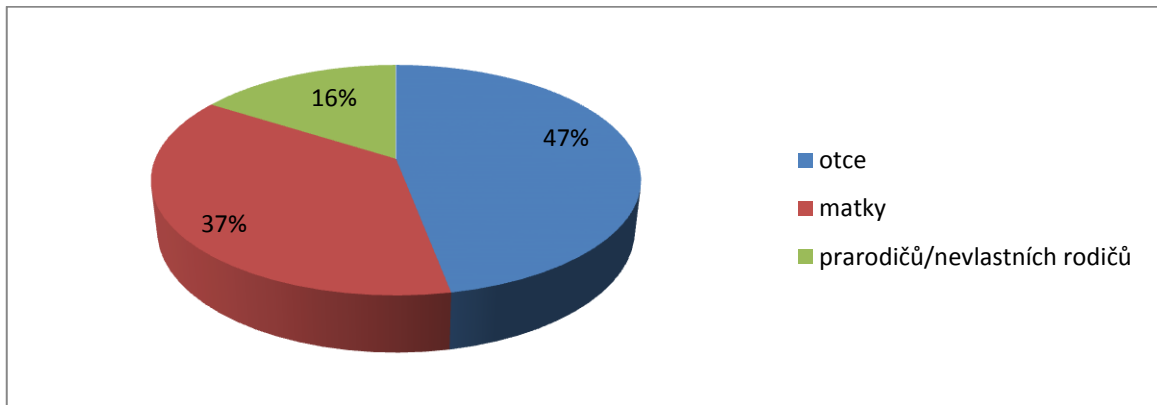
Graf č. 8: druhy fyzických trestů, s jakými mají respondenti zkušenost:

Graf č. 8 znázorňuje respondenty, kteří mají zkušenosti s těmito druhy fyzických trestů: facka, pohlavek, bití přes hýždě (49 respondentů / 64 %), užití různých předmětů při trestání /např. pravítko, opasek, rákoska/ (27 respondentů / 36 %) a žádný z respondentů nemá zkušenosti s fyzickými tresty ve formě kopání, škracení, svazování, atd. (0 %).

Otázka č. 9 – Byl/a jste fyzicky trestán/a více ze strany

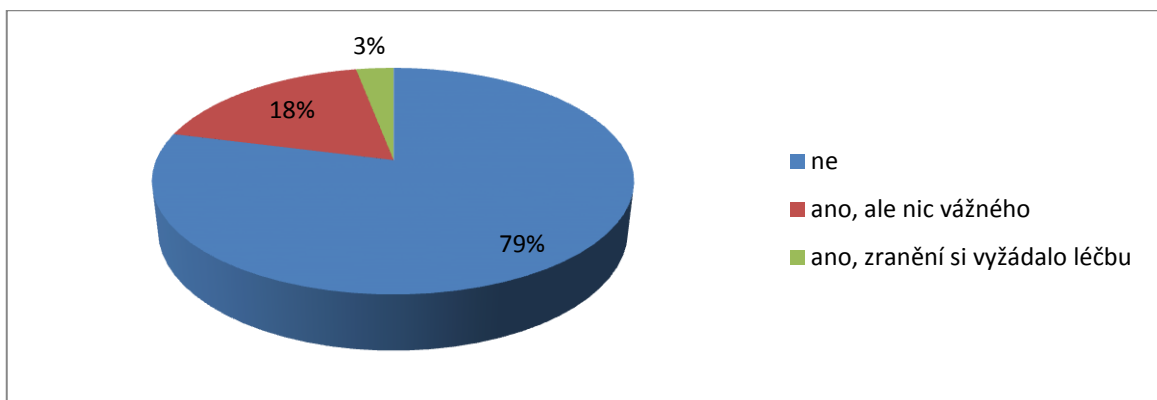
Graf č. 9: Zkušenosti respondentů s fyzickými tresty ze strany různých členů rodiny:

Z tohoto grafu je možno usuzovat, že 36 respondentů (47 %) bylo trestáno ze strany otce, 28 respondentů (37 %) bylo trestáno ze strany matky a zbylých 12 (16 %) respondentů bylo trestáno ze strany prarodičů či nevlastních rodičů.

Otázka č. 10 – Vzniklo Vám někdy při fyzickém trestání nějaké zranění?

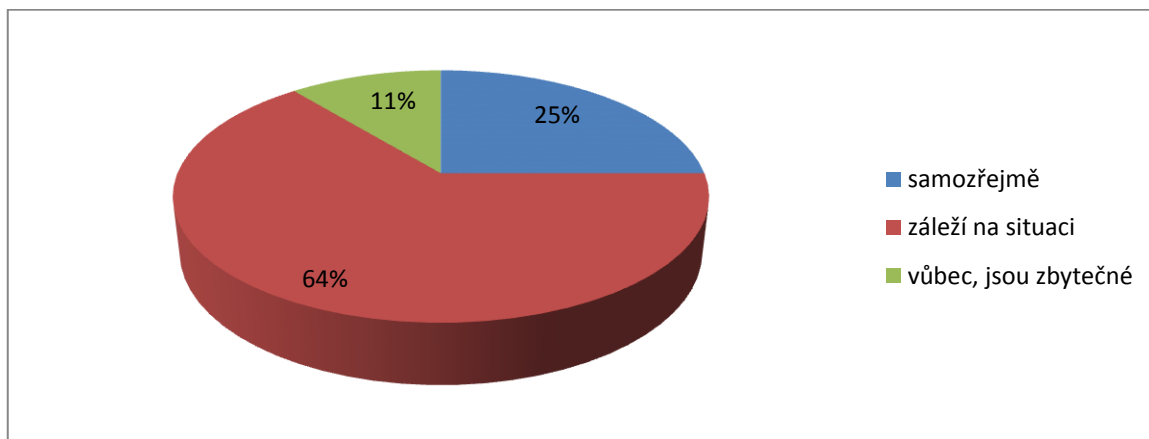
Graf č. 10: Počet respondentů, kterým vzniklo zranění při fyzickém trestání:

V tomto grafu 60 respondentů (79 %) nebylo zraněno vůbec, 14 ti respondentům (18 %) bylo způsobeno zranění, které nebylo vážné a 2 respondenti (3 %) utrpěli zranění, které si vyžádalo léčbu.

Otázka č. 11 – Myslíte si, že mají fyzické tresty lepší účinky než jiné tresty?

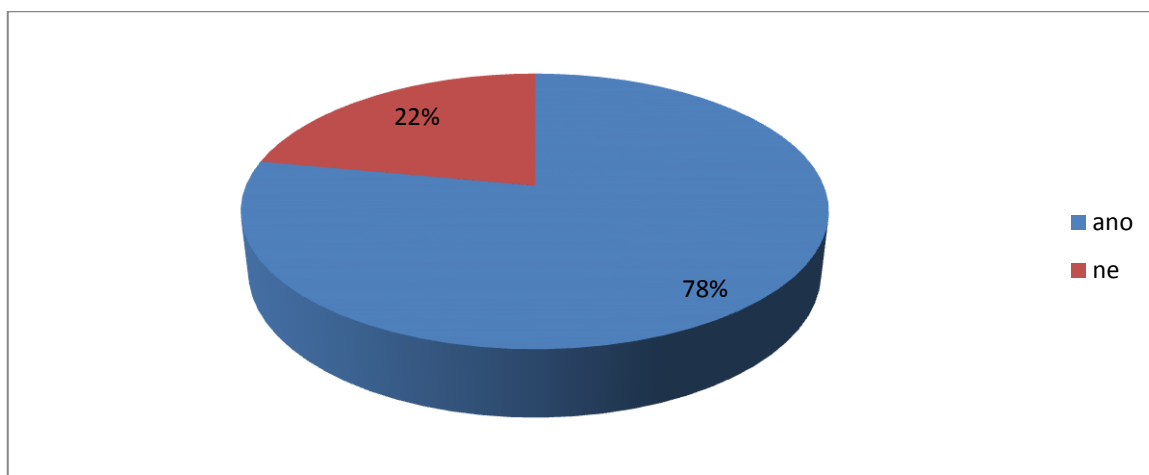
Graf č. 11: názor na účinnost fyzických testů vůči jiným trestům:

Odpovědi na výše uvedenou otázku jsou v grafu znázorněny takto: samozřejmě (19 respondentů / 25 %), záleží na situaci (49 respondentů / 64 %) a 8 respondentů (11 %) si myslí, že fyzické tresty jsou zbytečné.

Otázka č. 12 – Máte děti?

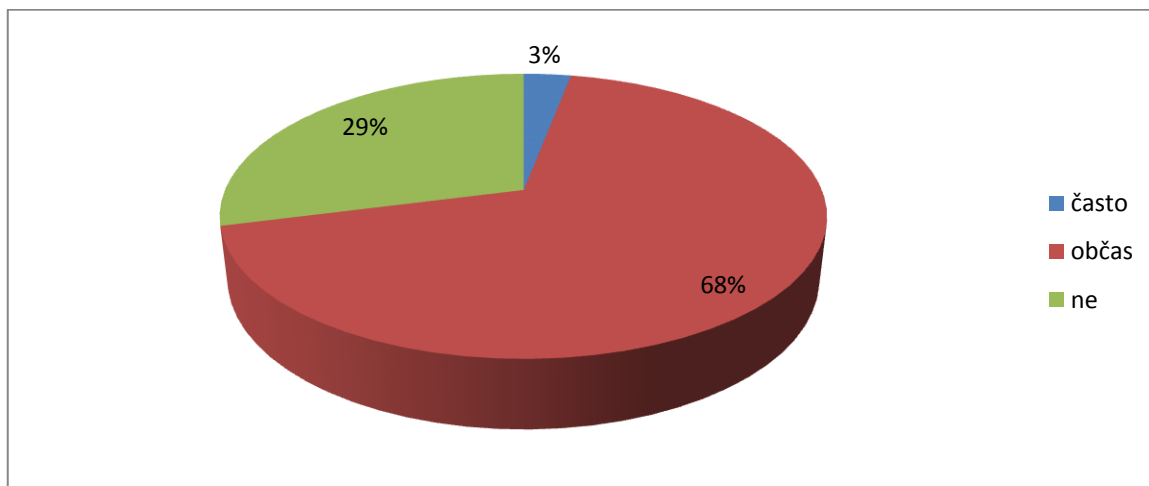
Graf č. 12: rozdělení respondentů dle toho, zda mají děti nebo jsou bezdětní:

Na tuto otázku odpovědělo kladně 59 respondentů (78 %) a zbylých 17 respondentů (22 %) je bezdětných.

Otázka č. 13 – Praktikujete nebo budete praktikovat u svých dětí fyzické tresty?

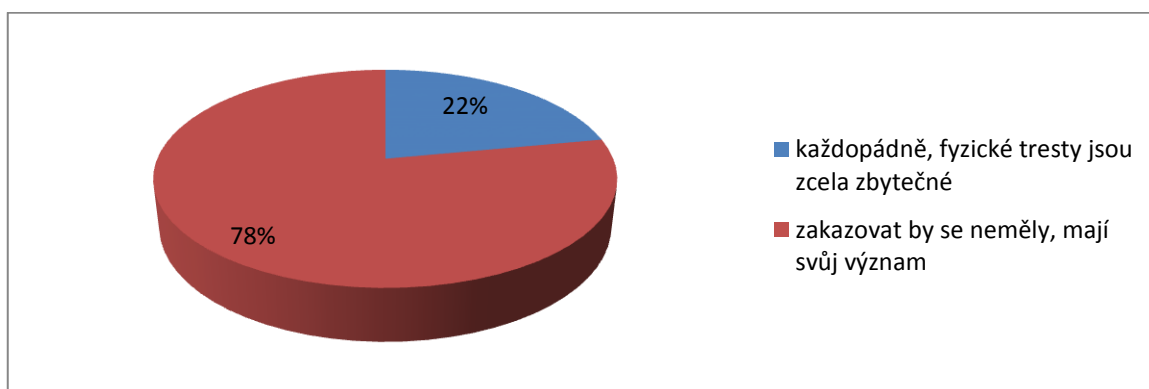
Graf č. 13: rozdělení respondentů praktikujících fyzické tresty:

V tomto grafu jsou znázorněni počty respondentů, kteří praktikují nebo budou praktikovat fyzické tresty u svých dětí. 2 respondenti (3 %) odpověděli, že praktikují fyzické tresty často, 52 respondentů (68 %) praktikují fyzické tresty občas a 22 respondentů (29 %) nepraktikují fyzické tresty vůbec.

Otázka č. 14 – Myslíte si, že by měl být schválen zákon o zákazu fyzických trestů na dětech?

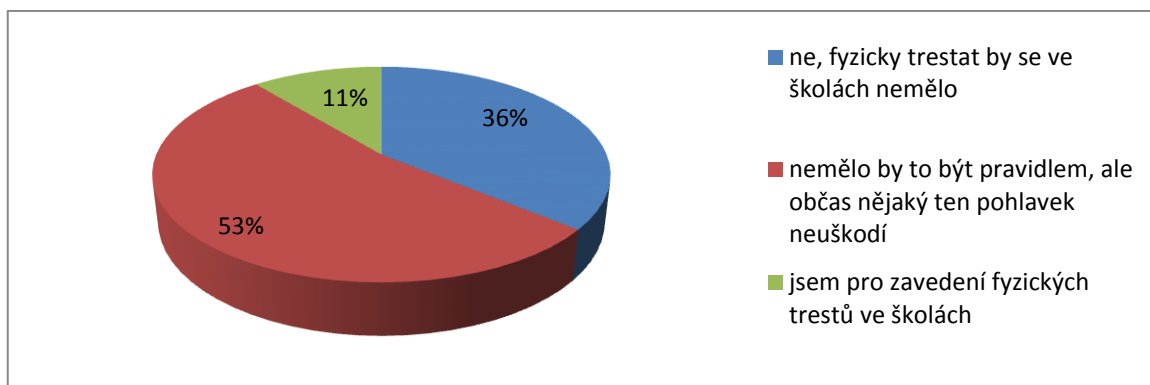
Graf č. 14: rozdělení respondentů dle názoru o zákonu zakazující fyzické tresty:

V grafu č. 14 je znázorněno 17 respondentů (22 %), kteří si myslí, že fyzické tresty jsou zcela zbytečné a vítají zákaz fyzických trestů a zbylých 59 respondentů (78 %) si myslí, že fyzické tresty mají svůj význam a zakazovat by se neměly.

Otázka č. 15 – Myslíte si, že by se měly v ČR obnovit fyzické tresty ve školách?

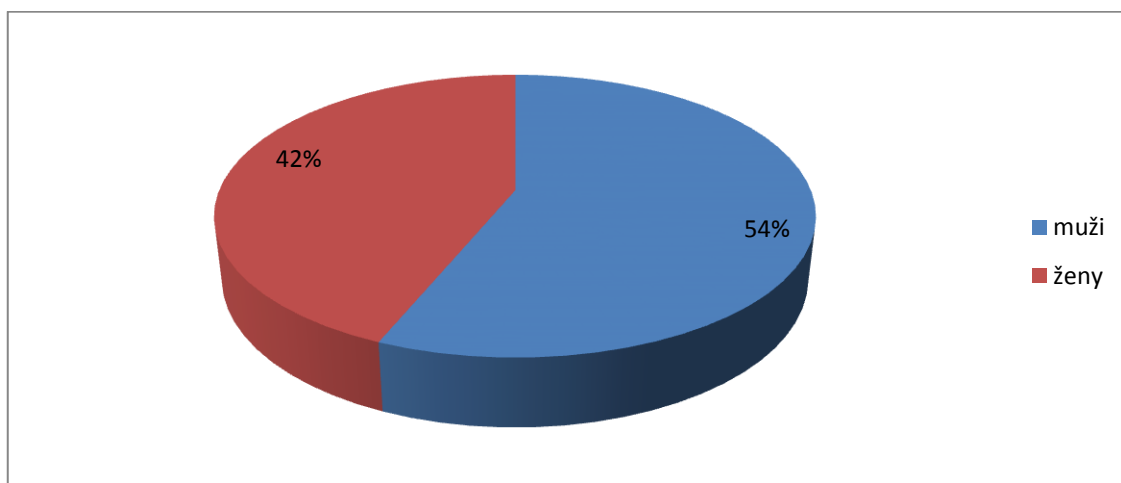
Graf č. 15: rozdělení respondentů dle jejich názoru na obnovení fyzických trestů ve školách:

V tomto grafu si 28 respondentů (36 %) myslí, že trestat ve školách by se nemělo vůbec, 40 respondentů (53 %) si myslí, že by trestání nemělo být pravidlem, ale jsou pro fyzické tresty a zbylých 8 respondentů (11 %) je pro zavedení fyzických trestů ve školách.

Vyhodnocení dotazníku číslo 2:**Otázka č. 1 – Pohlaví**

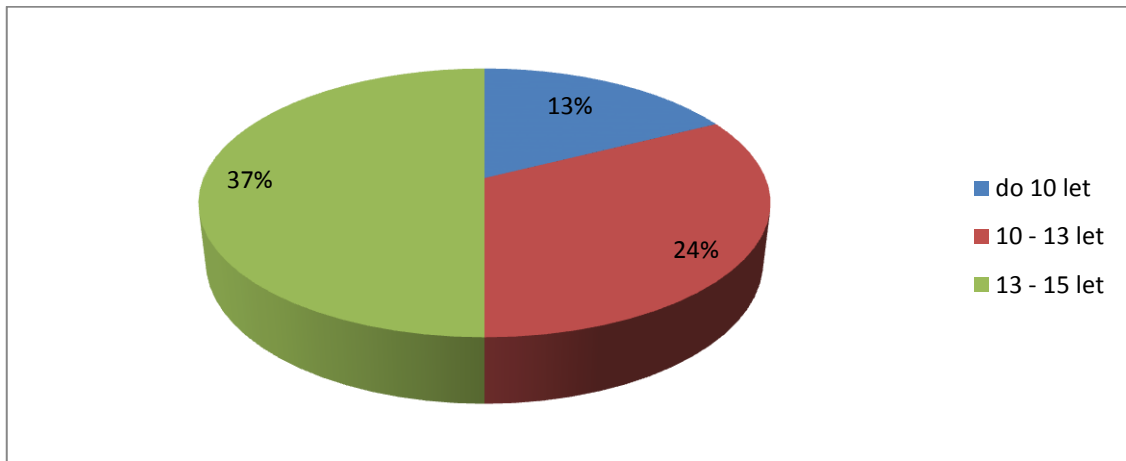
Graf č. 16: rozdělení dle pohlaví respondentů:

V prvním grafu je znázorněn poměr mužů a žen ve výzkumném vzorku, kdy mužů bylo 54, což obnáší 54 % respondentů a žen bylo 46, což obnáší 46 % z kompletního souboru.

Otázka č. 2 – Věk

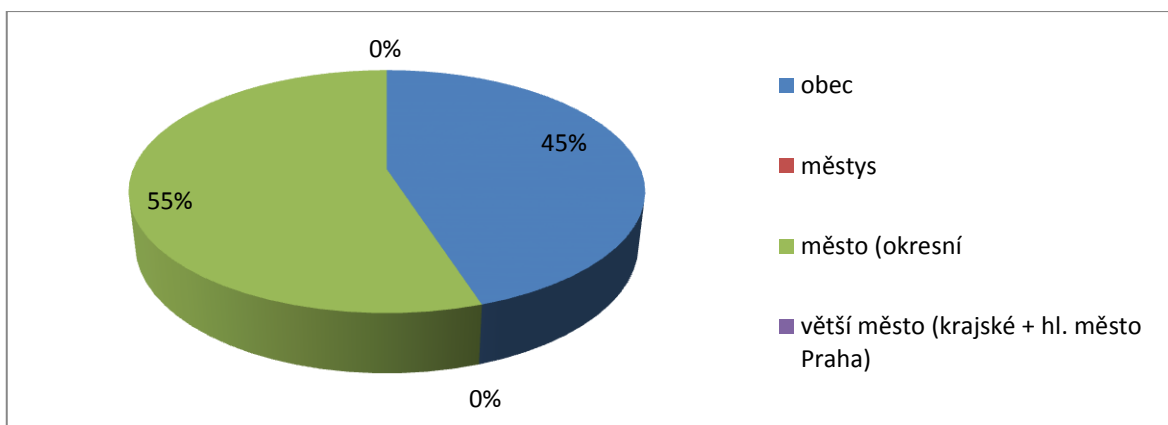
Graf č. 17: rozdělení dle věku respondentů:

Výsledky jsou následující: do 10 let (13 respondentů / 13 %), 10 – 13 let (24 respondentů / 24 %), 13 – 15 let (63 respondentů / 63 %).

Otázka č. 3 – Bydliště

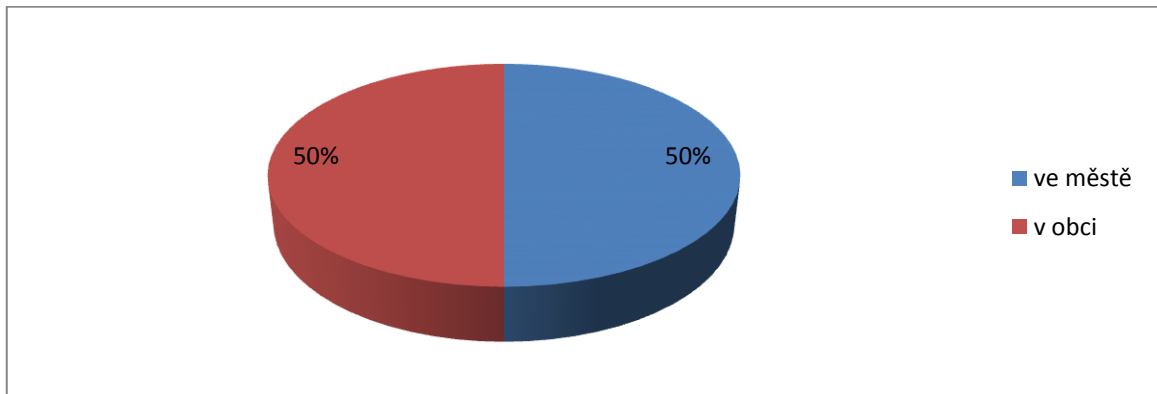
Graf č. 18: rozdělení respondentů dle bydliště:

Graf místa bydliště respondentů dopadl s těmito výsledky: obec (45 respondentů / 45 %), městys (0 respondentů / 0 %), město /okresní/ (55 respondentů / 55 %), větší město /krajské + hl. město Praha/ (0 respondentů / 0 %).

Otázka č. 4 – Navštěvuji školu

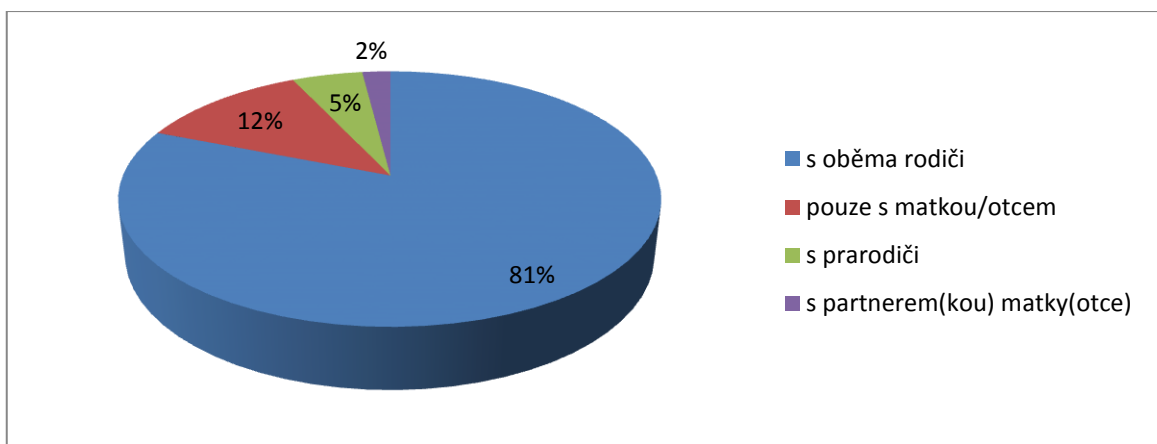
Graf č. 19: rozdělení respondentů navštěvujících školy ve vesnici nebo ve městě:

Graf dle návštěvnosti základních škol je znázorněn těmito daty: 50 respondentů (50 %) navštěvuje školu ve městě a dalších 50 respondentů (50 %) navštěvuje školu v obci.

Otázka č. 5 – Vzdělání

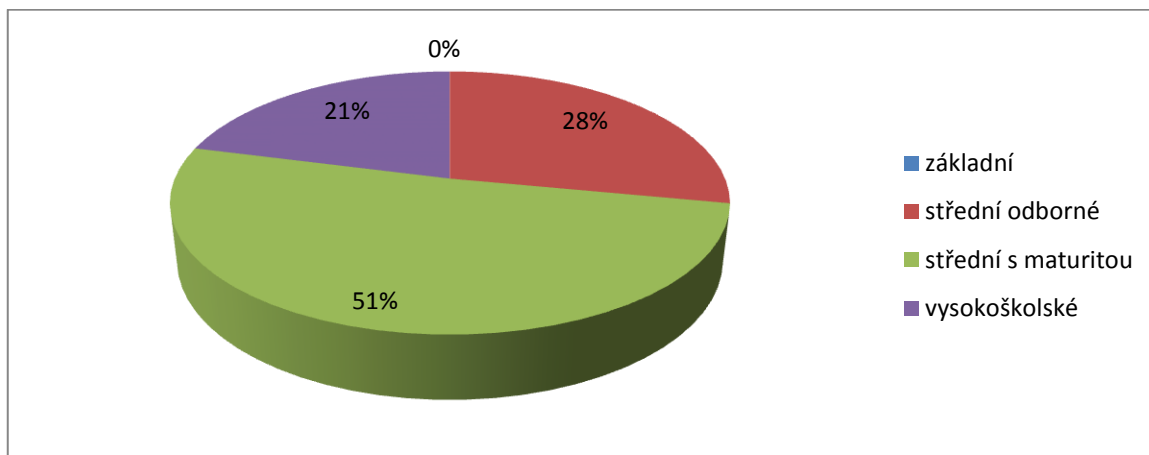
Graf č. 20: rozdělení respondentů dle toho, s kým žijí v domácnosti:

Výsledky grafu č. 20 dopadly takto: 81 respondentů (81 %), žije s oběma rodiči, 12 respondentů (12 %) žije pouze s matkou nebo otcem, 5 respondentů (5 %) žije s prarodiči a zbylí 2 respondenti (2 %) žijí s partnerem matky či otce.

Otázka č. 6 – Dosažené vzdělání rodičů

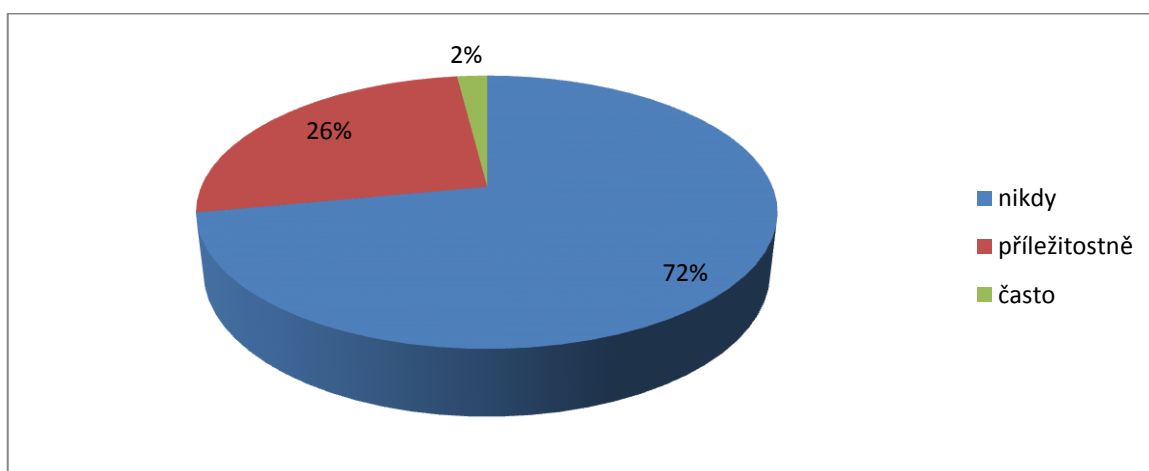
Graf č. 21: rozdělení respondentů dle dosaženého vzdělání jejich rodičů:

V grafu č. 21 nebyl nalezen ani jeden respondent, jehož rodič by měl základní vzdělání. Dalších 28 respondentů (28 %) má rodiče se středním odborným vzděláním, 51 respondentů (51 %) má rodiče se středním vzděláním zakončeným maturitní zkouškou a zbylých 21 respondentů (21 %) má vysokoškolsky vzdělané rodiče.

Otázka č. 7 – Byl/a jste v dětství fyzicky trestán/a ze strany rodičů?

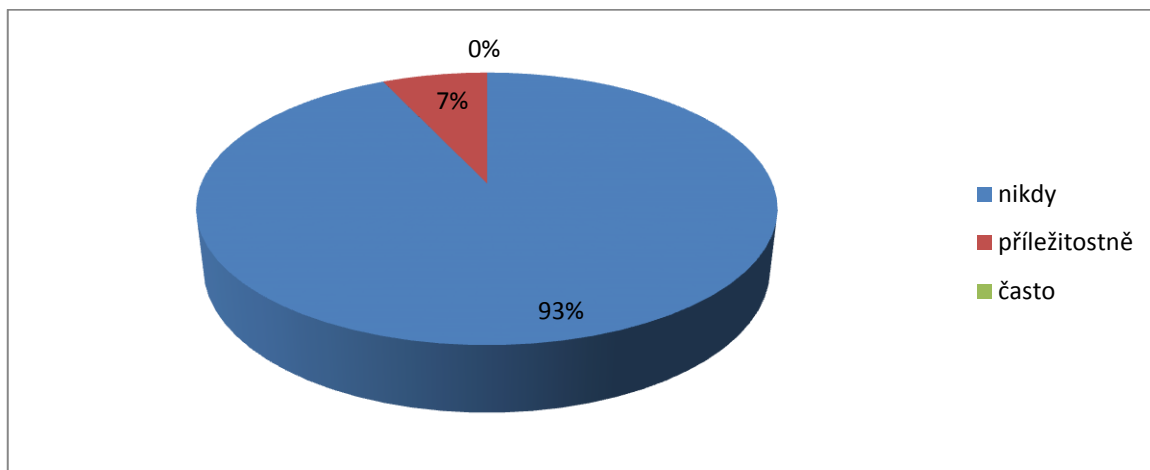
Graf č. 22: zkušenosti respondentů s fyzickými tresty ze strany rodičů:

V grafu č. 22 bylo 26 respondentů (26 %) trestáno ze strany rodičů příležitostně, 2 respondenti (2 %) byly trestány často a nikdy nebylo trestáno 72 respondentů (72 %).

Otázka č. 8 – Byl/a jste v dětství fyzicky trestán/a ze strany pedagogů?

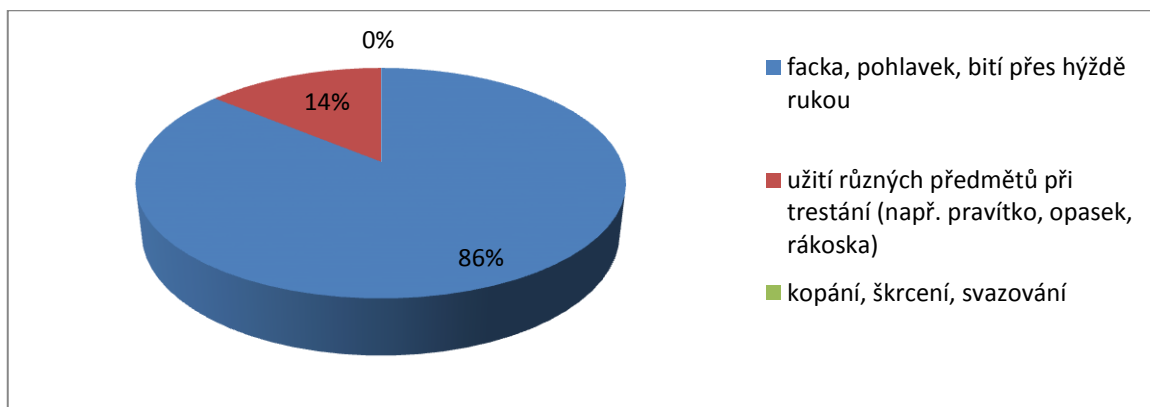
Graf č. 23: zkušenosti respondentů s fyzickými tresty ze strany pedagogů:

V grafu č. 23 bylo 7 respondentů (7 %) trestáno ze strany pedagogů příležitostně, 93 respondentů (93 %) nebylo trestáno nikdy a často nebyl trestán žádný respondent (0 %).

Otázka č. 9 – S jakými tělesnými tresty máte zkušenosti?

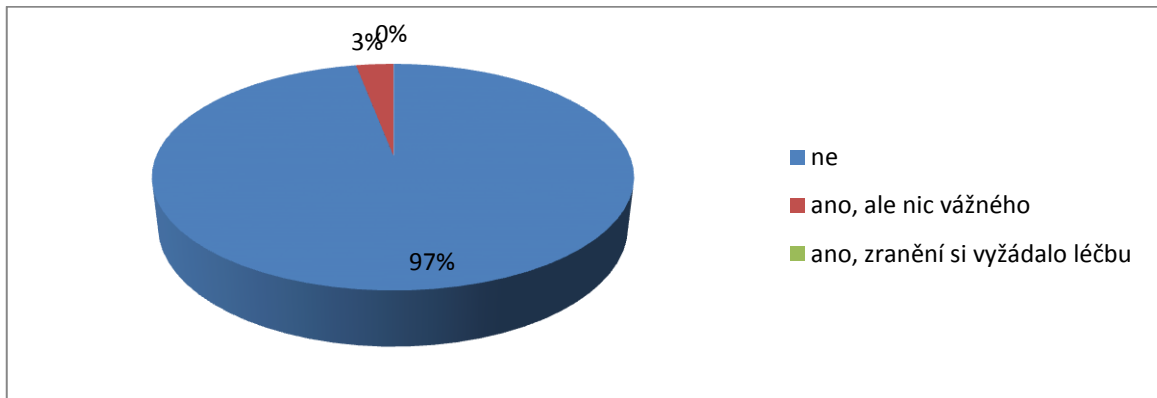
Graf č. 24: Zkušenosti respondentů s fyzickými tresty:

Z tohoto grafu je možno usuzovat, že 86 respondentů (86 %) má zkušenosti s fackou, pohlavkem, atd., 14 respondentů (14 %) bylo trestáno za užití různých předmětů a nikdo z respondentů (0 %) nepřiznal, že by byl trestán škrcením, svazováním, atd.

Otázka č. 10 – Vzniklo Vám někdy při fyzickém trestání nějaké zranění?

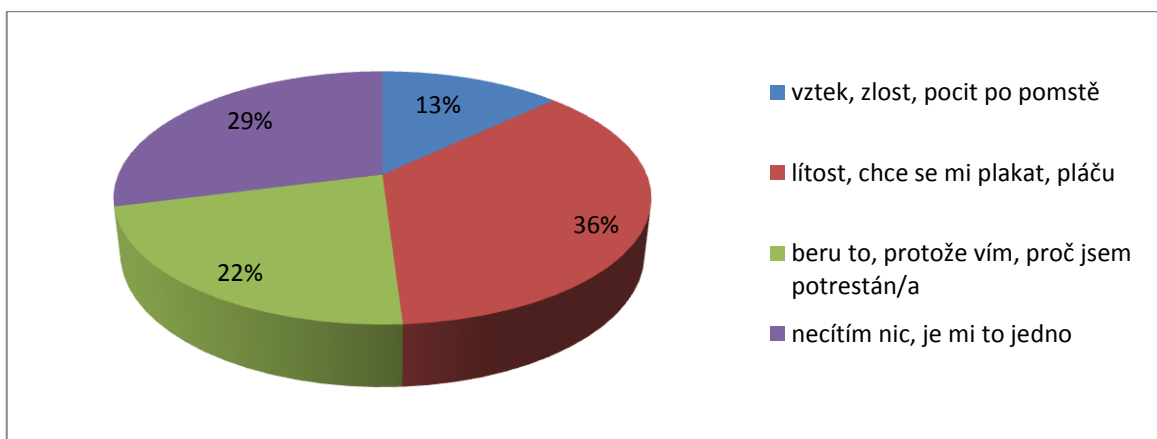
Graf č. 25: Počet respondentů, kterým vzniklo zranění při fyzickém trestání:

V tomto grafu 97 respondentů (97 %) nebylo zraněno vůbec, 3 respondenti (3 %) bylo zraněno, kdy zranění nebylo vážné a nikdo z respondentů (0 %) nebylo zraněno tak, že by muselo vyhledat lékařské ošetření.

Otázka č. 11 – Pokud jsem fyzicky potrestán/a, cítím

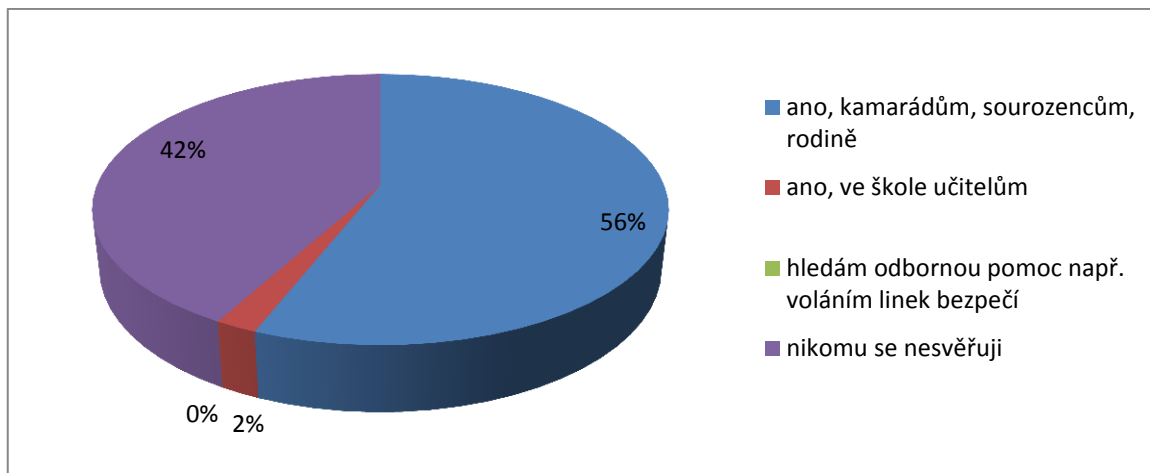
Graf č. 26: pocity respondentů po fyzickém potrestání:

V grafu č. 26 jsou znázorněni respondenti, kteří po použití fyzického trestu cítí vztek, zlost, pocit po pomstě (13 / 13 %), lítost, pocit pláče cítí 36 respondentů (36 %), 22 respondentů (22 %) si myslí, že bylo potrestáno oprávněně a ostatním je to jedno, žádné pocity necítí (29 / 29 %).

Otázka č. 12 – Svěřujete se po tom, co jste byl/a potrestán/a někomu?

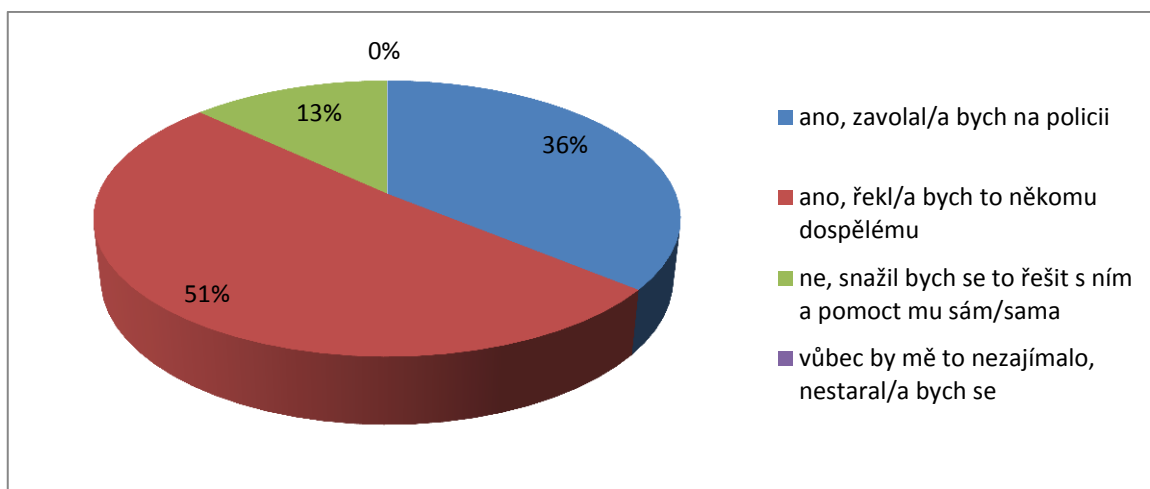
Graf č. 27: rozdělení respondentů dle toho, zda se po zkušenosti s fyzickým trestem někomu svěřují:

Na tuto otázku odpovědělo 56 respondentů (56 %), že se svěřuje kamarádům, sourozencům či někomu v rodině, 2 respondenti (2 %) se svěřilo pedagogům, 42 respondentů (42 %) se nikomu nesvěřuje a nikdo z dotázaných nevyhledal odbornou pomoc jako např. linku bezpečí (0 %).

Otázka č. 13 – Pokud bys zjistil/la, že je tvůj kamarád nebo spolužák týrán, řešil bys to?

Graf č. 28: chování respondentů po zjištění týrání jejich kamaráda či spolužáka:

36 respondentů (36 %) by zavolalo policii, 51 respondentů (51 %) by tuto skutečnost sdělila dospělé osobě, 13 respondentů (13 %) by se tuto situaci snažilo řešit sami a nikdo z respondentů by neprojevil nezáměr (0%).

5.4 Analýza výzkumu a jeho interpretace

Výsledky, které byly získány pomocí dotazníkového šetření, mají určitou vypovídající hodnotu. Při své práci jsem se chtěl zaměřit na názor společnosti na fyzické tresty užívané na dětech, jak ze strany rodičů, tak ze strany pedagogů. Také jsem se snažil porovnat četnost užívání fyzických trestů u dospělých a dnešními dětmi. Dále se zde nacházela otázka, zda jsou děti na vesnici trestány častěji jak děti ve městě. Vzhledem ke zkušenostem u Policie ČR jsem byl z některých výsledků překvapen, ale naopak některé výsledky se shodovaly s názory lidí, se kterými jsem se v rámci služby či v soukromí setkal.

Vyhodnocení hypotéz:

V úvodu této empirické části jsem si stanovil čtyři hypotézy, k jejichž potvrzení či vyvrácení použiji informace, které jsem získal pomocí dotazníkového šetření.

H1) Předpokládám, že většina dospělých lidí bylo v mládí častěji fyzicky trestáno, než děti v současnosti.

Tato **hypotéza se po vyhodnocení dotazníkového šetření potvrdila**. Děti u otázky 7 a 8 (dotazník č. 2) odpověděli, že byly trestány. Ze strany rodičů bylo trestáno 74 % dětí a ze strany pedagogů bylo fyzicky potrestáno 7 % dětí. Tudiž dohromady 79 % dětí má zkušenost s fyzickým trestem, kdy dohromady ze všech dětí přiznaly dvě děti, že jsou často trestány. Dospělí u otázek 6 a 7 (dotazník č. 1) odpověděli, že 100 % z dospělých bylo někdy potrestáno ze strany rodičů, kdy 63 % bylo někdy potrestáno ve škole. V rodinách bylo často trestáno 37 % dotazovaných a 12 % bylo často trestáno i ve škole.

H2) Předpokládám, že většina respondentů bylo fyzicky trestáno spíše formou facky, pohlavku, či bitím přes hýždě.

Vyhodnocením dotazníkového šetření **se tato hypotéza potvrdila**. Otázka č. 9 (dotazník č. 2) potvrdila, že 86 % dotazovaných dětí mají zkušenost s tresty ve formě, facke, pohlavků, či bitím přes hýždě. Také 64 % dospělých bylo trestáno touto formou. Toto potvrdila otázka č. 8 v dotazníku č. 1. S užitím různých předmětů, jako je opasek,

vařečka či rákoska má zkušenost 14 % dětí a 36 % dospělých má zkušenost s tímto způsobem trestání. To znamená, že když nejčastější tresty u obou generací jsou facky a pohlavky, u dospělých při trestání bylo častěji užito předmětů k trestání. S extrémním trestáním, jako je svazování, škrcení, atd., nemá zkušenost žádný z dotazovaných respondentů. Toto potvrzují také otázky označené v obou dotaznících jako č. 10, kde jsem se zaměřil na způsobená zranění při trestání. 95 % dětí a 79 % dospělých neutrpělo zranění při užití fyzického trestu. 5 % dětí a 18 % dospělých bylo při užití trestu zraněno (zčervenalá kůže, hematomy), kdy toto zranění si nevyžádalo ošetření u lékaře. 3 % dospělých přiznalo, že jejich zranění si vyžádalo ošetření a u dětí nebyl nikdo, kdo by ošetření vyhledal.

H3) Předpokládám, že praktikování fyzických trestů je častější u dětí žijících na vesnici než u dětí žijících ve městě.

Dotazníky byly rozdány do dvou škol. Jedna se nachází na vesnici v okr. Znojmo a druhá se nachází na sídlišti blízko centra Znojma. Dotazník jsem rozdál po padesáti kusech do každé školy, kdy ve škole nacházející se ve vesnici se s fyzickými tresty setkala 40 dětí z 50 dotazovaných, což dělá 80 % z dotazovaných dětí žijících ve vesnici. Ve městě má zkušenosti z 50 dotazovaných dětí zkušenost 41 dětí, což dělá 82 % z dotazovaných dětí ve městě. Tato **hypotéza se nepotvrdila**, ale rozdíl mezi respondenty je v jednom dítěti, což znamená, že pro přesnější potvrzení či vyvrácení této hypotézy by byl vhodnější větší počet respondentů.

H4) Předpokládám, že většina lidí je proti zákazu fyzických trestů v rodinách.

Tato **hypotéza se potvrdila**. Touto otázkou se zabývala otázka č. 14 (dotazník č. 1), kdy pouze 22 % z dotazovaných respondentů je pro schválení zákona zakazujícího fyzické tresty a celých 78 % respondentů je toho názoru, že fyzické tresty mají svůj význam. Dále otázka č. 13 potvrzuje, že 71 % dotazovaných užívá nebo bude užívat fyzické tresty, kdy 29 % dotazovaných fyzické tresty nepraktikuje nebo nebude praktikovat.

H5) Předpokládám, že většina lidí je proti zavedení fyzických trestů ve školách.

Provedeným dotazníkovým šetřením se tato **hypotéza nepotvrdila**. Tímto problémem se zabývala otázka č. 15 v dotazníku č. 1. Pouze 36 % je toho názoru, že trestat ve školách by se nemělo a vítají zákaz tělesných trestů ve školách. Překvapující je pro mě výsledek, že celých 64 % je pro zavedení tělesných trestů do škol, kdy 53 % respondentů

je toho názoru, že fyzický trest např. pohlavkem neuškodí a 11 % respondentů je pro jakékoliv fyzické tresty ve školách.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřil na popis fyzických trestů, jejich dělení a další informace, které by uvedly čtenáře nezralého problematiku fyzických trestů užívaných na dětech. Od historie fyzických trestů až po definici tohoto pojmu a jeho členění jsem se propracoval k problematice práv dítěte, které jsou zakotveny nejen v Listině základních práv a svobod, ale i v trestním zákoníku. Také jsem se pokusil srozumitelně vyčlenit a popsat orgány, jak státní správy, tak organizace nestátní, které se podílejí na ochraně práv dětí.

Česká republika a její společnost prošla od dob Sametové revoluce určitým vývojem. Od fyzických trestů se postupně upouští, i když názor společnosti k fyzickým trestům na dětech je stále kladný. Většina hypotéz, které jsem si začátkem výzkumu určil, se mi potvrdila. Překvapením pro mne bylo, že většina dotazovaných stále vítá fyzické tresty ve školách. Možná je to pro to, že tito dotazovaní mají zkušenost s fyzickými tresty ve školách, nebo proto, že dotazovaní byli z širokého spektra vybíráni z řad policie a státní správy. Dále jsem rád, že se mi povedl vyvrátit fakt, že společnost žijící ve městech má na rodiny žijící ve vesnici takový názor, že vesničané jsou zemědělci, kteří „žijí ve středověku“ a tím je zde větší pravděpodobnost častějšího fyzického trestání. Naopak se dotazníkovým šetřením prokázalo, že zkušenosti s fyzickými tresty, mají děti nezávisle na tom, zda bydlí ve městě či na vesnici nebo navštěvuje školu sídlící na sídlišti nebo vesnickou školu. Z tohoto se dá usuzovat závěr o vysoké kvalifikovanosti a profesionalitě pedagogů, kdy tito se neuchylují k fyzickým trestům, ale věnují se spíše prevenci a mají snahu zaujmout dítě při vyučování. Dále lze říci, že společnost se již nedá ve výchově dětí srovnávat na „vesnické burany“ a „namyšlené měšťáky“. Díky vyspělým informačním technologiím a vysokou kvalifikovaností dnešních pedagogů tyto rozdíly zcela vymizely.

Tato bakalářská práce byla napsána pro informovanost pedagogů, či rodičů, kteří se zabývají tímto tématem. Práci jsem se snažil napsat tak, aby byla srozumitelná pro všechny čtenáře. Snažil jsem se vše popisovat věcně a stručně, proto si myslím, že by mohla být vhodná jako pomůcka začínajících pedagogů či pomůcka rodičům, kteří se již rozhodli pro fyzické trestání svého dítěte, ale mají strach z dopadu fyzických trestů na emocionální vývoj svého syna či své dcery.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Zákony:

1. Zákon č. 2/1993 Sb., ve znění novel, Listina základních práv a svobod
2. Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění novel
3. Zákon č. 108/2006 Sb., O sociálních službách, ve znění novel
4. Zákon č. 200/1990 Sb., O přestupcích, ve znění novel
5. Zákon č. 359/1999 Sb., O sociálně právní ochraně dětí, ve znění novel

Literatura:

6. Čáp J., Mareš J., *Psychologie pro učitele*, Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 655 s., ISBN 978-80-7367-273-7
7. Čáp J., *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*, Vyd. 1. Praha: ISV – nakladatelství, 1996, 302 s., ISBN 80-85866-15-3
8. Dobson J., *Láska a kázeň ve výchově dětí*, Vyd. 1., Praha: Návrat domů, 1997, 203 s., ISBN 80-854995-58-9
9. Hanušová J., *Násilí na dětech – syndrom CAN*, Prha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 24 s., ISBN 80-86991-78-4
10. Kraus B., *Základy sociální pedagogiky*, Vyd. 1., Praha: portál, 2008, 215 s., ISBN 978-80-7367-383-3
11. Lovasová L., Schmidová K., *Tělesné tresty*, Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 24 s., ISBN 80-86991-75-X
12. Matějíček Z., *Po dobrém či po zlém?*, Vyd. 6., Praha: Portál, 2007, 109 s., ISBN 978-80-7367-270-6
13. Matoušek O. a kol., *Sociální práce v praxi*, Praha: Portál, 2005, 352 s., EAN 9788073678180
14. Matoušek O., Pazlarová H., *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*, Praha: Portál, 2010, 183 s., ISBN 978-80-7367-739-8
15. Možný I., *Rodina a společnost*, Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, 224 s., ISBN 978-80-86429-87-8
16. Opočenská A., *Fyzické tresty ve výchově*, Srovnávací studie chlapců a jejich rodičů, Bakalářská práce, UK Praha, 2009,

17. Praško J., et al. *Stop traumatickým vzpomínkám*, Vyd. 1., Praha: Portál, 2003, 178 s., ISBN 80-7178-811-2
18. Průcha J., Walterová E., Mareš J., *Pedagogický slovník – nové rozšířené a aktualizované vydání*, Vyd. 6., Praha: portál, 2009, 395 s., ISBN 978-80-7367-647-6
19. Radvan E., Vavřík M., *Metodika psaní odborného textu a výzkumu v sociálních vědách*, skripta IMS, Brno, 2009
20. Vaníčková E., *Stop tělesným trestům*, Vyd. 1., Praha: Česká společnost na ochranu dětí – edice růžová linka, 2004, 11 s., ISBN 80-239-3442-2
21. Vaníčková E., *Tělesné tresty – definice – popis – následky*, Vyd. 1., Praha: Grada 2004, 116 s., ISBN 80-247-0814-0

Internetové zdroje:

22. http://www.evalabusova.cz/rozhovory/z_baudysova.php – užito dne 16.3.2013
23. <http://www.google.cz/search?hl=cs&tbo=p&tbm=bks&q=inauthor:%22Eva+Van%C3%AD%C4%8Dkov%C3%A1%22>
24. http://www.nahradnirodina.cz/soucasny_system_socialne_pravni_ochrany_deti_v_ceske_republice.html, užito dne 8.4.2013
25. http://necyklopedie.wikia.com/wiki/Sdru%C5%BEen%C3%AD_pro_obnovu_t%C4%9Blesn%C3%BDch_trest%C5%AF_ve_%C5%A1kolstv%C3%AD – užito dne 14.2.2013
26. <http://www.parlamentnilisty.cz/profily/clanek.aspx?id=13414> – užito dne 16.12.2012
27. http://www.rozhlas.cz/teens/slusne/_zprava/skolni-tresty--969420 – užito dne 9.3.2013
28. http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/zakazte-fyzicke-tresty-zadaji-hlidaci-prav-deti-benda-nikdy_217199.html – užito dne 6.2.2013
29. <http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/telesne-tresty-ve-skolach/> - užito dne 19.3.2013
30. http://wikipedia.infostar.cz/c/co/corporal_punishment.html – užito dne 23.2.2013
31. http://zpravy.idnes.cz/psychiatr-hoschl-do-skol-se-musi-vratit-tresty-frf-/domaci.aspx?c=A070502_083628_domaci_adb – užito dne 3.3.2013

SEZNAM PŘÍLOH:

PŘÍLOHA P 1: DOTAZNÍK Č. 1

PŘÍLOHA P 2: DOTAZNÍK Č. 2

PŘÍLOHA P 1: DOTAZNÍK Č. 1

D o t a z n í k

(pro dospělé)

Dobrý den.

Jsem studentem třetího ročníku bakalářského studia Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulty humanitních studií – Institutu mezioborových studií v Brně, obor sociální pedagogika a píši bakalářskou práci na téma „Postoj společnosti k fyzickým trestům na dětech. Tímto Vás žádám o vyplnění mého dotazníku. *Vámi zvolenou odpověď zakroužkujte u písmena vybrané varianty (pouze jednu nejvhodnější odpověď u každé otázky).*

Dotazník je anonymní. Odpovědi slouží výhradně pro potřeby této práce a budou brány za důvěrné. U jednotlivé otázky neexistuje správná ani špatná odpověď, ale vždy jde o vyjádření Vašich názorů. **Děkuji Vám za Váš čas při vyplňování dotazníku.**

1) Pohlaví:

- a) muž
- b) žena

2) Věk:

- a) do 18 let
- b) 18 – 20 let
- c) 30 – 40 let
- d) 40 – 50 let
- e) 50 – 60 let
- f) 60 +

3) Rodinný stav:

- a) svobodný(á)
- b) ženatý/vdaná
- c) rozvedený(á)

d) ovdovělý(á)

e) registrované partnerství

4) Bydliště:

a) obec

b) městys

c) město (okresní)

d) větší město (krajské + hl. město Praha)

5) Vzdělání:

a) základní

b) střední odborné

c) střední s maturitou

d) vysokoškolské

6) Byl/a jste v dětství fyzicky trestán/a ze strany rodičů?

a) nikdy

b) příležitostně

c) často

7) Byl/a jste v dětství fyzicky trestán/a ze strany pedagogů?

a) nikdy

b) příležitostně

c) často

8) S jakými tělesnými tresty máte zkušenosti?

a) facka, pohlavek, bití přes hýždě rukou

b) užití různých předmětů při trestání (např. pravítko, opasek, rákoska)

c) kopání, škrcení, svazování, atd.

9) Byl/a jste fyzicky trestán/a více ze strany:

a) otce

b) matky

c) prarodičů/nevlastních rodičů

10) Vzniklo Vám někdy při fyzickém trestání nějaké zranění?

a) ne

b) ano, ale nic vážného

c) ano, zranění si vyžádalo léčbu

11) Myslíte si, že mají fyzické tresty lepší účinky než jiné tresty?

a) samozřejmě

b) záleží na situaci

c) vůbec, jsou zbytečné

12) Máte děti?

a) ano

b) ne

13) Praktikujete nebo budete praktikovat u svých dětí fyzické tresty?

a) často

b) občas

c) ne

14) Myslíte si, že by měl být schválen zákon o zákazu fyzických trestů na dětech?

a) každopádně, jsou zcela zbytečné

b) zakazovat by se neměly, mají svůj význam

15) Myslíte si, že by se měly v ČR znovu obnovit fyzické tresty ve školách?

a) ne, fyzicky trestat by se ve školách nemělo

b) nemělo by to být pravidlem, ale občas nějaký ten pohlavek neuškodí

c) jsem pro zavedení fyzických trestů ve školách

Děkuji Vám za Váš čas., Jan Selinger

PŘÍLOHA P 2: DOTAZNÍK Č. 2

D o t a z n í k

(pro žáky druhého stupně ZŠ)

Dobrý den.

Jsem studentem třetího ročníku bakalářského studia Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulty humanitních studií – Institutu mezioborových studií v Brně, obor sociální pedagogika a píši bakalářskou práci na téma „Postoj společnosti k fyzickým trestům na dětech. Tímto Vás žádám o vyplnění mého dotazníku. *Vámi zvolenou odpověď zakroužkujte u písmena vybrané varianty (pouze jednu nejvhodnější odpověď u každé otázky).*

Dotazník je anonymní. Odpovědi slouží výhradně pro potřeby této práce a budou brány za důvěrné. U jednotlivé otázky neexistuje správná ani špatná odpověď, ale vždy jde o vyjádření Vašich názorů. **Děkuji Vám za Váš čas při vyplňování dotazníku.**

1) Pohlaví:

- a) muž
- b) žena

2) Věk:

- a) do 10 let
- b) 10 – 13 let
- c) 13 – 15 let

3) Bydliště:

- a) obec
- b) městys
- c) město (okresní)
- d) větší město (krajské + hl. město Praha)

4) Navštěvuji školu:

a) ve městě

b) v obci

5) V domácnosti žijí s:

a) s oběma rodiči

b) pouze s matkou/otcem

c) s prarodiči

d) s partnerem(kou) matky(otce)

6) Dosažené vzdělání rodičů:

a) základní

b) střední odborné

c) střední s maturitou

d) vysokoškolské

7) Byl/a jste někdy fyzicky trestán/a ze strany rodičů?

a) nikdy

b) příležitostně

c) měsíčně

d) týdně

e) denně

8) Byl/a jste někdy fyzicky trestán/a ze strany pedagogů?

a) nikdy

b) příležitostně

c) často

9) S jakými tělesnými tresty máte zkušenosti?

a) facka, pohlavek, bití přes hýždě rukou

b) užití různých předmětů při trestání (např. pravítko, opasek, rákoska)

c) kopání, škrčení, svazování, atd.

10) Vzniklo Vám někdy při fyzickém trestání nějaké zranění?

- a) ne
- b) ano, ale nic vážného
- c) ano, zranění si vyžádalo léčbu

11) Pokud jsem fyzicky potrestán/a, cítím:

- a) vztek, zlost, pocit po pomstě
- b) lítost, chce se mi plakat, pláču
- c) beru to, protože vím, proč jsem byl potrestán/a
- d) necítím ni, je mi to jedno

12) Svěřujete se po tom, co jste byl/a potrestán/a někomu?

- a) ano, kamarádům, sourozencům, rodině
- b) ano ve škole učitelům
- c) hledám odbornou pomoc např. voláním linek bezpečí
- d) nikomu se nesvěřuji

13) Pokud byste zjistil/a, že je tvůj kamarád nebo spolužák týrán, řešil/a byste to?

- a) ano, zavola/a bych na policii
- b) ano, řekl/a bych to někomu dospělému
- c) ne, snažil/a bych se to řešit s ním a pomoci mu sám/sama
- d) vůbec by mě to nezajímalo, nestaral bych se

Děkuji Vám za Váš čas.

Jan Selinger